

TASSUMÄEN MAISEMA- JA KULTTUURIYMPÄRISTÖSELVITYS

10.10.2023, lisätty 10.4.2024 kohteen ”Johnses” saunarakennuksen tietoja

TILAAJA

Yksityinen

SELVITYKSEN LAATIJAT

TENGBOM OY

Salomonkatu 17 A

00100 Helsinki

Laura Poutamo, arkkitehti SAFA

Kaisa Baiardi, maisema-arkkitehti, suunnitteluhortonomi (AMK)

Elina Järvelä, arkkitehti SAFA

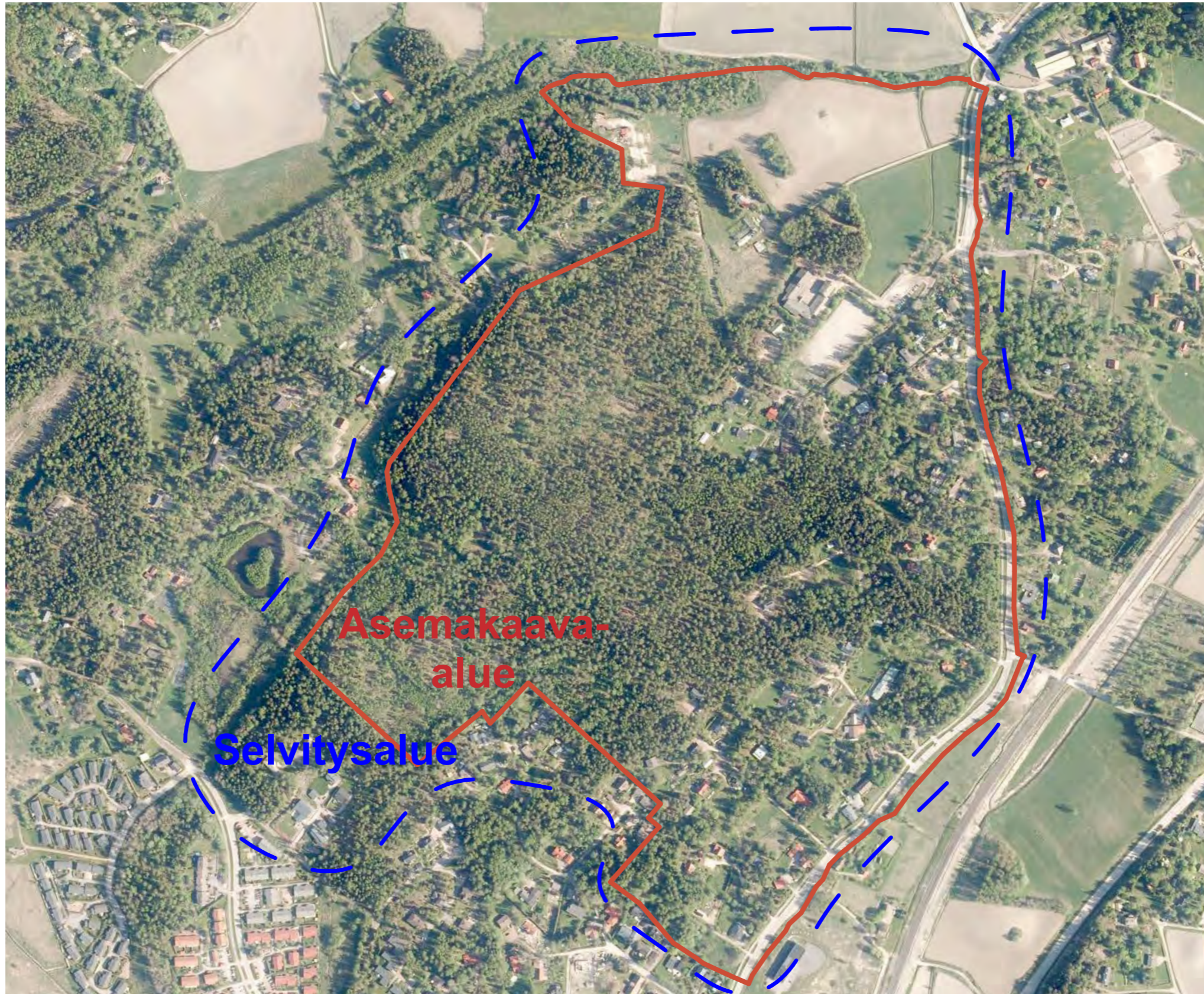
Elina Loisa, arkkitehtiopiskelija

Kansikuvat:

Selvitysalueen maisemia

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	5
1.1	Selvityksen tausta	5
1.2	Selvitysalueen rajaus	5
1.3	Selvitysalueetta koskevat suunnitelmat	5
1.4	Selvityksen tavoitteet	5
1.5	Aineistot ja menetelmät	5
1.6	Arvojen määrittely	5
1.7	Tiivistelmä	6
2	ALUEEN HISTORIA JA RAKENTUMINEN	7
2.1	Rakennetun ympäristön historia	7
2.2	Maisematilan kehitys	13
3	NYKYTILA JA TUNNISTETUT ARVOT	18
3.1	Aiemmin tunnistetut arvot	18
3.2	Rakennetun ympäristön nykytila ja arvot	20
3.3	Rakennetun ympäristön kuvitusta	35
3.4	Maiseman nykytila, ominaispiirteet ja arvot	38
3.5	Arvokartta	47
3.6	Suosituksat jatkosuunnittelua varten	48
4	YHTEENVETO	49
4.1	Rakennetun ympäristön ominaispiirteet ja arvot	49
4.2	maiseman ominaispiirteet ja arvot	49
5	LÄHTEET	50
6	LIITTEET	50

Kuva 1. Selvitysalueen rajaus ja asemakaava-alue ilmakuvan päällä. (Ilmakuva 2020, MML Avoimien aineistojen tiedostopalvelu, hakupäivä 10.3.2023)

1 JOHDANTO

1.1 SELVITYKSEN TAUSTA

Maisema- ja kulttuuriympäristöselvitys on laadittu Tassumäen alueen asemakaavoituksen pohjaksi. Selvityksessä on käsitelty aluetta pääosin selvitysalueen puitteissa, mutta joiltakin osin (esim. kohdekohtaisten inventointikorttien osalta) myös tiukemmin rajautuvan asemakaava-alueen mukaisesti.

Selvityksessä on kuvattu perustiedot alueen maisemasta ja rakennetusta kulttuuriympäristöstä ja laadittu toimenpidesuosituksia alueen suunnittelulle keskittyen alueen nykytilaan sekä alueen ja rakennuskannan tämänhetkisiin arvoihin ja ominaispiirteisiin. Vanhimmat, 1930-luvulla tai aiemmin rakennetut rakennukset on inventoitu ulkopuolisesti ja niistä on laadittu kohdekohtaiset inventointikortit, jotka ovat selvityksen liitteenä (liite 3). Selvityksessä ei ole käsitelty alueelta purettuja tai poistuneita rakennuksia. Rakennusten sisätilojen inventointi ei ole sisällynyt selvitykseen.

Analyysin pohjalta on nostettu esille alueen ja rakennetun ympäristön rakennustaiteellisia, historiallisia ja maisemallisia arvoja sekä annettu suosituksia jatkosuunnittelua varten ja arvioitu maankäytön vaikutusta alueen ominaispiirteisiin ja arvoihin.

Selvityksen laadinnasta on vastannut Tengbom Oy, projektipäällikönä arkkitehti Laura Poutamo, suunnittelijoina maisema-arkkitehti Kaisa Baiardi sekä arkkitehti Elina Järvelä ja avustajana arkkitehtiopiskelija Elina Loisa.

1.2 SELVITYSALUEEN RAJAUS

Selvitysalue sijaitsee noin seitsemän kilometriä Kirkkonummen keskustasta koilliseen, Masalantien länsipuolella sekä Hvitträskin tien ja Hommaksenkaaren välillä.

Noin 89 hehtaarin kokoinen selvitysalue on osa Luoman (ruotsiksi Bobäck) kylää Kirkkonummen kunnan koillisosassa, aivan Espoon rajalla. Selvitysalueen raja on esitetty edellisellä sivulla ilmakuvas- sassa. Kylän lounaisella puolella sijaitsee Masalan kylä ja luoteesta ja kaakosta sitä rajaa Vitträsk (järvi), Espoonlahti (meri) sekä Kehä III -moottoritie. Suurimmalta osin selvitysalue on haja-asutusta ja metsäistä luontoa. Selvitysalueen pohjoisosassa on myös avoin peltoalue.

1.3 SELVITYSALUETTA KOSKEVAT SUUNNITELMAT

Selvitysalue on voimassa olevien maakuntakaavojen yhdistelmässä (päivirallinen tulkinta, Uudenmaan liitto 11.11.2021) osoitettu

osittain maakunnallisesti merkittäväksi kulttuuriympäristöksi, osittain taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeeksi. Alueelle osuu kohteet Luoman kylä ja Vitträskin ympäristö sekä Suuri Rantatie.

Voimassa olevassa yleiskaavassa Kirkkonummen yleiskaavassa 2020 alue on kokonaisuudessaan AT-alueita eli kyläkeskuksen aluetta. Sinne on osoitettu suojelukohteet Luoma (mi-166), sommarhem (r-315) sekä Osuuskaupan entinen myymälärakennus (r-317).

1.4 SELVITYKSEN TAVOITTEET

Selvityksen yhtenä tavoitteena on ollut tarkentaa alueelle laadittuja aiempia selvityksiä ja inventointeja siten, että voidaan eritellä rakennetun ympäristön ominaispiirteet, arvot ja rakennusten suojelutarve. Näiden perusteella tavoitteena on määrittää yksittäisten rakennusten suojelutavoitteet asemakaavassa. Sama pätee myös maiseman ominaispiirteiden, arvojen ja arvokkaiden näkymien osuutta.

Toinen tavoite on ollut arvioida uuden maankäytön vaikutusta sekä maiseman että rakennetun kulttuuriympäristön arvojen säilymistä kannalta ja antaa suosituksia jatkosuunnittelulle niin, että alueen ominaispiirteet ja arvot saadaan säilytettyä.

Lisäksi tavoitteena on ollut selvittää maiseman perusrakennetta, alueen maiseman tilallista hahmottumista ja maisemakuvaa sekä inventoida tarkemmin erikseen sovittuja kohteita. Eriks- seen sovittujen kohteiden inventointikortit ovat selvityksen liitteenä.

Alueelle on aiemmin laadittu mm. seuraavia selvityksiä:

- ◆ Arkeologinen inventointi (Museovirasto, 2012)
- ◆ Luoma, rakennetun kulttuuriympäristön inventointi (Stadionark, 2015, ei julkaistu/keskeneräinen)

1.5 AINEISTOT JA MENETELMÄT

Maisema- ja kulttuuriympäristöselvitys on laadittu lähtöaineiston sekä maastokäynneillä tehtyjen havaintojen pohjalta. Lähtöaineistona on käytetty alueelle aiemmin laadittuja selvityksiä ja inventointeja, kirjallisuutta alueen historiasta sekä vanhoja karttoja ja ilmakuvia. Maastokäynnit ovat toteutettu 29.03.2023, 21.04.2023 ja 22.6.2023 ja niiden aikana on kartoitettu rakennusten sekä maiseman nykytilaa. Rakennukset ja niiden pihapiirit ovat tarkasteltu ja valokuvattu ulkoapäin. Maiseman arvot ja ominaispiirteet

on havainnointu. Lisäksi on tarkasteltu ja valokuvattu kulttuurihistoriallisesti arvokkaat näkymät, arvokas kasvillisuus sekä muut maisemallisesti arvokkaat elementit.

Kulttuurimaiseman ja rakennusten arvotus on tehty asiantuntija-arvioina. Rakennetun ympäristön suhteen on arvioitu rakennusten ominaispiirteitä sekä arvoja. Yksittäisten rakennusten lisäksi on arvioitu rakennusten muodostamia kokonaisuuksia sekä niiden roolia laajemmassa maisemassa.

Maiseman historiaa ja arvoja on selvitetty vanhojen karttojen ja ilmakuvien avulla. Maiseman nykytilan kuvaamisessa ja arvottamisessa on kiinnitetty huomiota muun muassa kulttuurimaiseman kannalta merkittäviin näkymiin, kasvillisuuden ominaispiirteisiin alueella ja selvitysalueen rooliin laajemmassa maisemassa.

1.6 ARVOJEN MÄÄRITTELY

Rakennetun kulttuuriympäristön kohteita ja niiden sisältämää kulttuurihistoriallista arvoa on tarkasteltu kolmen arvoperusteen kautta:

- ◆ Rakennushistoria: kohde ilmentää arkkitehtuuriltaan tai rakennustekniikaltaan jollekin aikakaudelle tai rakennustekniikalle tyypillisiä piirteitä.
- ◆ Historia: kohteeseen liittyy merkittäviä historiallisia tapahtumia/ ilmiöitä esimerkiksi asutukseen, teollisuuteen, kaupankäyntiin, liikenteeseen, sotaan, aatteisiin, sivistykseen tai kulttuuriin liittyen.
- ◆ Maisema: kohde on merkittävässä asemassa ympäröivässä maisemassaan tai se on ollut merkittävässä asemassa ympäröivän maiseman muodostumisen kannalta.

Näiden lisäksi on kerrottu arvoluokituksen taso; onko kohde paikallisesti, maakunnallisesti vai valtakunnallisesti arvokas.

Kohteiden arvottamisessa on käytetty lain (498/2010) rakennusperinnön suojelemisesta perusteita:

- ◆ Harvinaisuus: harvinaisuus tai ainutlaatuisuus
- ◆ Tyypillisuus: historiallinen tyypillisuus alueelle
- ◆ Edustavuus: aluetta tai tiettyä aikaa kuvaavat tyypilliset piirteet
- ◆ Alkuperäisyys: alkuperäistä tai sitä vastaavan käytön, rakentamisen, arkkitehtuurin tai tyylin ilmeneminen ja jatkuminen

- ◆ Historiallinen todistusvoimaisuus: merkitys historiallisen tapahtuman tai ilmiön todisteena tai siitä kertovana ja tietoa lisäävänä esimerkkinä
- ◆ Historiallinen kerroksisuus: näkyvissä olevat eri aikakausien rakenteet, materiaalit ja tyylipiirteet, jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta.

1.7 TIIVISTELMÄ

Selvitysalueen historia koostuu Suuren Rantatien varteen kohdistuneesta liikenteestä ja kaupankäynnistä sekä asutuksen sijoittumisesta. Aluelle ominaista on ollut mm. maanviljely, 1900-luvun alun huvila-asutus puutarhoineen sekä rautatie- ja höyrylaivaliikenne.

Selvitysalueella sijaitsee useita rakennuksia eri aikakausilta ja myös useita erilaisia rakennustyyppejä (asuinrakennuksia, vapaa-ajan rakennuksia, koulurakennus, jne). Osa alueesta on väljästi rakennettu, osalla aluetta ei ole rakennuskantaa ollenkaan. Selvitysalueella on useita arvokkaita rakennetun ympäristön kohteita sekä kulttuurimaiseman arvoja, kuten arvokkaita näkymiä ja avoimia alueita. Tässä selvityksessä on kartoitettu alueen ominaispiirteitä ja arvoja, jotta niitä voidaan vaalia alueen tulevassa kehittämisessä.

Kuva 2. Näkymä selvitysalueelle pohjoisesta Hvitträskintieltä.

2 ALUEEN HISTORIA JA RAKENTUMINEN

2.1 RAKENNETUN YMPÄRISTÖN HISTORIA

Jotta voimme ymmärtää tarkasti rajatun asemakaava-alueen rakennetun ympäristön historiaa, on Luoman kyläalueen ja yhteiskunnallisten käännekohtien yhteen kietoutunutta historiaa selvitettävä laajemmassa kontekstissa.

Tässä osiossa rakennetun ympäristön historiaa käsitellään aihepiireittäin. Luoman kylän alueen historiaa käydään läpi esihistoriallisen ajan asutusmerkeistä lähihistoriaan, painottuen 1900-luvun jälkeiselle ajalle. Tähän väliin mahtuu monta historiallista vaihetta ja niille tyypillistä rakennuskautta.

Varhaiset vaiheet ja Suuri Rantatie

Historiallisten löydösten mukaan Luomassa on saattanut olla asutusta heti kivikauden jälkeen. Säveltäjä Jean Sibeliuksen kerrotaan löytäneen selvitysalueen läheisyydestä Vitträskin rannalta vuonna 1911 kalliomaalauksia, jotka ovat mahdollisesti jo ajalta 3000–500 eaa. Löydös on Suomen ensimmäinen kirjallisesti dokumentoitu kalliomaalauslöydös. (Koivisto 2012)

Viimeistään Ruotsin kuningaskunnan muotoutuessa suurpiirteisesti ennen 1300-lukua ja ristiretkien suuntautuessa nykyisen Suomen niemimaalle, alkoi ruotsin kieli vakiinnuttaa osaansa varsinkin Suomen läntisellä rannikkoseudulla. Luoman kylällä on aikojen saatossa ollut monta nimeä. Mahdollisesti ensimmäisen kerran Luoman kylä esiintyy Bobeken nimellä 1300-luvun Räävelin (nyk. Tallinna) taloudenhoitoa käsittelevissä asiakirjoissa. Muissa keskiaikaisissa asiakirjoissa on mainittu mm. nimet Bodabeck ja Bodebäck. Ruotsinkielinen kirjoitusasu Bobäck on vakiintunut pikkuhiljaa kirkollisissa ja verotuksellisissa asiakirjoissa, mutta suomenkielisen nimen Luoma, kylä sai vasta rautatien ja kylän oman laiturin myötä vuonna 1904. (Brenner 2016)

Luoman kylän ja selvitysalueen itäreunalla sijaitseva Masalantie kulkee mahdollisesti Suomen tärkeimmän historiallisen maantieteyhteyden, Suuren Rantatien, kohdalla. Suuri Rantatie, ts. Kuningaskaantie, on kuvailtu ensimmäisen kerran kokonaisuudessaan Jaakko Teitin vuoden 1556 luettelossa, johon on listattu kaikki maatilat, johon Ruotsin kuningas aikoi asettaa voutteja. (Salminen 1993) Epäilemättä tien osia on ollut olemassa jo paljon ennen luetteloa, koska tie yhdistää Suomen vanhimpia pitäjää ja satamapaikkoja, mutta tien vakiintuminen Suureksi Rantatieksi voidaan katsoa alkaneen aikaisintaan Viipurin linnan perustamisesta ja Länsi-Karjalan liittämisestä Ruotsin yhteyteen vuodesta 1293 lähtien. (Salminen 1993) Suuri Rantatie yhdisti Turun ja Viipurin linnat sotilaallisesti

Kuva 3. Ote Kuninkaankartastosta 1776. (Kirkkonummen karttapalvelu)

ja hallinnollisesti, mutta tietä käytettiin tietysti muuhunkin mm. kauppareittinä.

Selvitysalueen koillisnurkkaan, aivan Masalantien ja Hvitträskintien risteykseen, tarkalleen ottaen risteuksen itäpuolelle sijoittuu kiinteäksi muinaisjäännökseksi määritetty historiallinen kyläpaikka (KYPPI 2023). Kyläpaikoilla talot olivat usein lähekkäin kylän tonttialueella ja pellot muodostivat aidattuja vainioita eriteltynä talojen sarkoihin (Backman 1991). 1560-luvun maakirjan mukaan historiallisessa Luoman kylässä on ollut jopa yhdeksän taloa. Kyläpaikka ja kylän viljelyalat asettuvat Vitträskistä selvitysalueen peltojen läpi Espoonlahteen laskevan puron varteen. (KYPPI 2023) Vuonna 2012 inventoitu kyläasutus on selvityksen kaava-alueen ulkopuolella.

Maanviljely

Eteläinen Kirkkonummi oli 1200-luvulla saaristoa, jonka erotti muusta Kirkkonummesta koillis-lounaissaunnassa virtaava Sundet joki (Backman 1991). Joki kulki Espoonlahdesta Pikkalanlahteen. Lahtien perukat ja jokikin pikkuhiljaa umpeenkasvaneena sekä maanpinnan nousu ovat aikojen saatossa luoneet laajoja alueita menestyksestä viljelymaata.

Luoman kylä on sijoittunut maanviljelyn, kalastuksen, laivanrakennuksen ja kaupankäynnin kannalta loogiseen ja merkittävään kohtaan. Kohtaan, jota halkoo historiallisesti merkittävä kauppatie, Suuri Rantatie, josta merenrantaan on lyhyt matka ja jossa maaperä on erityisen suotuisaa erilaisille viljelyksille Vitträskistä mereen virtaavan Bobäck bäckenin puron ansiosta.

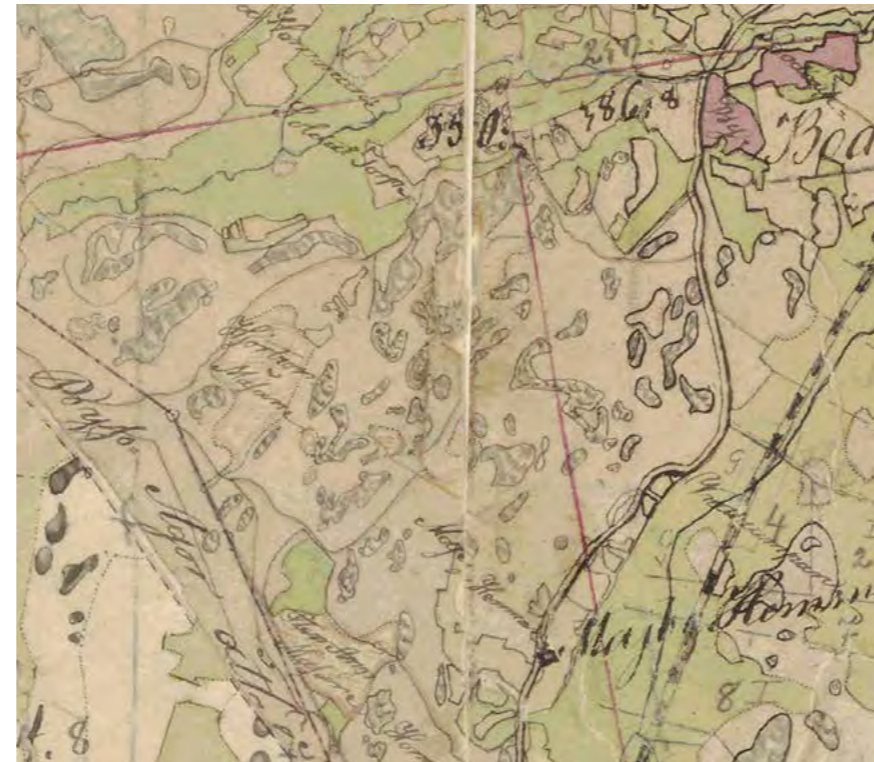
Keskiajalla Ruotsin ja Suomen alueilla syntyneessä maatalousyhteiskunnassa kylät olivat tärkeässä asemassa (Backman 1991). Ruotsin vallan alla Luoman seudun talonpojat luovuttivat maita ja kantoivat kruununveroa erilaisien kuningaskunnan menojen kattamiseksi ja infrastruktuurin perustamiseksi. Talot jaettiin omistussuhteiden mukaan kruunun rälssi- ja verotiloiksi. Noin 1600-luvun puolesta välistä lähtien Luoman tilat kuuluivat Espoon kartanon, eli lähimmän kuninkaankartanon, alaisuuteen aina 1820-luvulle asti. Kruununverotus oli huomattavaa ja 1800-luvun alkuun tultaessa moni talonpoikaistiloista oli muuttunut vuokratilaksi rälssi- tai verotilan sijaan. (Brenner 2016) Suomen siirtyessä Venäjän vallan alle 1820-luvulla, Espoon kartano myytiin ja kartanon alustilojen talonpojille annettiin mahdollisuus lunastaa tilansa itselleen.

Luoman kylän rakennuskanta oli pääosin talonpoikaistiloihin ja torppiin kuuluvia rakennuksia, sekä näiden talousrakennuksia, aina höyrylaivaliikenteen alkuun saakka. Suuri Rantatie, Hvitträskintie ja näiden varsille sijoittunut asutus on selkeästi havaittavissa vuoden 1776 kuninkaankartasta. Kuitenkin suuri osa selvitysalueesta on tuolloin ollut nykyisen kaltaista kallioista metsää viljelymaiden sijoituessa niille suotuisemmalle maaperälle. Vuonna 1864 sallittiin tiloista lohkoa palstoja, joiden koko oli vähintään kaksi hehtaaria. Väestönkasvu ja lohkominen johti pikkuhiljaa asutuksen tihtymiseen ja tässä vaiheessa tyypillinen lisä maisemaan tuli uusista pienistä kaupapuutarhoista ja pientiloista (Backman 1991). Selvitysalueella ei vielä vuoden 1840 pitäjänkartastosta ole havaittavissa merkittävää muutosta 1776 vuoden tilanteeseen, mutta vuoden 1870 Senaatin kartastossa alueelle on ilmestynyt jo jonkin verran enemmän rakennuskantaa.

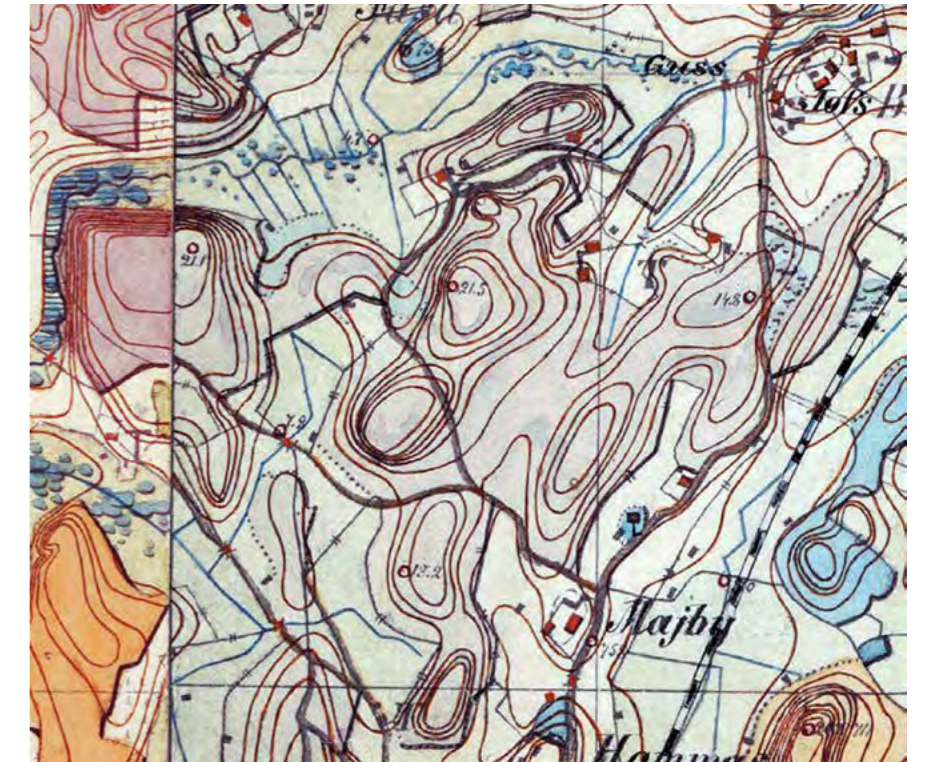
Luoman suuria tiloja on lohkottu monesti ajan saatossa, mutta suhteellisen suurina pysyneet maatilat vuoden 1931 luettelossa ovat Fasan, Hommas, Majby ja Tyris. (Brander 1931) Näistä Tyriksen nykytila asettuu juuri selvitysalueen ulkopuolelle koillisessa ja Majbyn kivinavetta lounaassa.

Kuva 4. Ote Kuninkaankartastosta 1776. (Kirkkonummen karttapalvelu)

Kuva 5. Ote Pitäjänkartastosta 1840. (Kirkkonummen karttapalvelu)

Kuva 6. Ote Senaatin kartastosta 1870. (Kirkkonummen karttapalvelu)

Höyrylaivaliikenne ja rautatie

Meri oli pitkään Kirkkonummen rannikkokunnan pääliikenneväylä. Vasta rautatien ja autoliikenteen yleistymisen myötä vesitiet menettivät merkitystensä. Porkkalan ja lähiympäristön 1500-luvulta asti toimineet luotsitilat tarjosivat laivoille luotsauspalveluita aina 1884 asti. Höyrylaivaliikenne Helsingin ja Kirkkonummen välillä aloitettiin 1860 luvun tienoilla. Höyrylaivat palvelivat sekä vakiasukkaita että kesävieraita. (Backman 1991) Kaupunkilaiset vapaa-ajan vierailijat olivat joko talonpoikien ja kalastajien vuokralaisina tai ostivat maata ja rakensivat omia huviloitaan.

Höyrylaivaliikenteen ansiosta syntyi se huvilakulttuuri, joka myöhemmin 1900-luvun alussa levisi laajalle saaristoon ja rannikkoalueille myös rautatien myötä, kun saaristo oli pääkaupunkilaisten ulottuvilla. Luoman höyrylaivalaiturin kivisiä perustuksia sijaitsee vielä rannassa Majvikista koilliseen. Höyrylaivaliikenne oli pääasiainen kulkumuoto Helsingin ja Luoman välillä vuoteen 1903, jolloin säännöllinen junaliikenne Pasila-Karjaa rautatieosuudella aloitettiin (Nummelin 2008). 1900-luvun alussa rautatien varrelle syntyi pieniä taajamia. Rannikon rautatietä kutsutaan rantaradaksi, mutta sen virallinen nimi on koko radan valmistumisen jälkeen ollut Helsingin-Turun rautatie.

Luomassa on ollut kaksikin rantaradan pysähdyspaikkaa. Ensimmäinen laiturin, nimeltään Bobäck, Luoma, avattiin vuonna 1904 ja sijaitsi suunnilleen nykyisen Kehä III sillan alla. Luoman silloiset asukkaat olisivat halunneet laiturin lähemmäs höyrylaivalaituria. Luoman seisake, nimeltään Näse, Nokka, avattiin 1931 kesävieraiden toiveesta nykyisen Luomankujan pohjoispuolelle. Ensimmäinen laiturin toimi Porkkalan vuokra-alueen aikana Helsingin paikallisliikenteen pääteasemana ja Nokka lakkautettiin vuokra-ajaksi. Nokka toimi Luoman ainoana seisakkeena vuoden 1978 jälkeen, jolloin alkuperäinen Luoman pysäkki suljettiin. (Nummelin 2008) Junat lakkasivat pysähtymästä Luomassa kokonaan vuonna 2016, jolloin Nokan seisake poistettiin käytöstä.

Huvila-asutus ja puutarhat

1800–1900-luvun vaihteen molemmin puolin Luoma tunnettiin huviloistaan, jonne saavuttiin pääkaupunkiseudulta kesälomanviettoon. Huvila-asutus oli tuohon aikaan eräänlainen ilmiö elinkeino- ja kulttuurielämän eliitin keskuudessa. Huvilat sijoituivat höyrylaivareittien varrelle, entisten kartanoiden maille ja niille suunniteltiin aikansa parhaiden suunnittelijoiden toimesta erilaisia

Kuva 7. Vuoden 1983 ilmakehuvaan merkitty höyrylaivalaiturin kiviperustukset ja Luoman junalaituri sekä seisake, Nokka. (Kirkkonummen karttapalvelu)

rakennuksia, puistoja, huvimajoja ja muita kesäisiin toimintoihin liittyviä rakennelmia.

Huviloita rakennettiin 1800-luvun lopulla uusrenessanssin tyyliin, kun taas 1900-luvun alussa huvila-arkkitehtuuri kehittyi kansallisromanttisessa hengessä. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen, 1920–1930-luvuilla rakennetut kesähuvilat taas ovat klassistisia ja säästeliäästi pienempiä. (Backman 1991) Suurin osa selvitysalueen huviloista on 1900-luvun ensimmäisiltä vuosikymmeniltä. Tunnetuimpia ja nykyisin yleisölle joissain määrin julkisia Luoman huviloista lienee Vitträskin rannalle sijoittuva Hviträskin museo sekä Espoonlahden rannassa oleva Majvik. Selvitysalueen huvilat ovat kuitenkin kaikki yksityisomistuksessa ja toimivat asuin- tai vapaa-ajanrakennuksina. Huvilat sijoittuivat Masalantien varteen rinteeseen. Huvilavyöhykkeen rajausta historiallisen ilmakuvan päällä on esitetty kuvassa (Kuva 8).

Puutarhatoiminnan voidaan arvioida alkaneen Kirkkonummen alueella noin 1820–30-luvuilla kartanoiden mailla. Ensimmäisiä kartanoita, jotka viljelivät puutarhatuotteita myös muuhun kuin omaan käyttöön Kirkkonummella, oli Oitbacka. (Liljelund 1930) Luomassa Tyriksen kartanon puutarhassa on vuosina 1890–1930 viljelty ainakin marjoja, vihanneksia ja hedelmiä

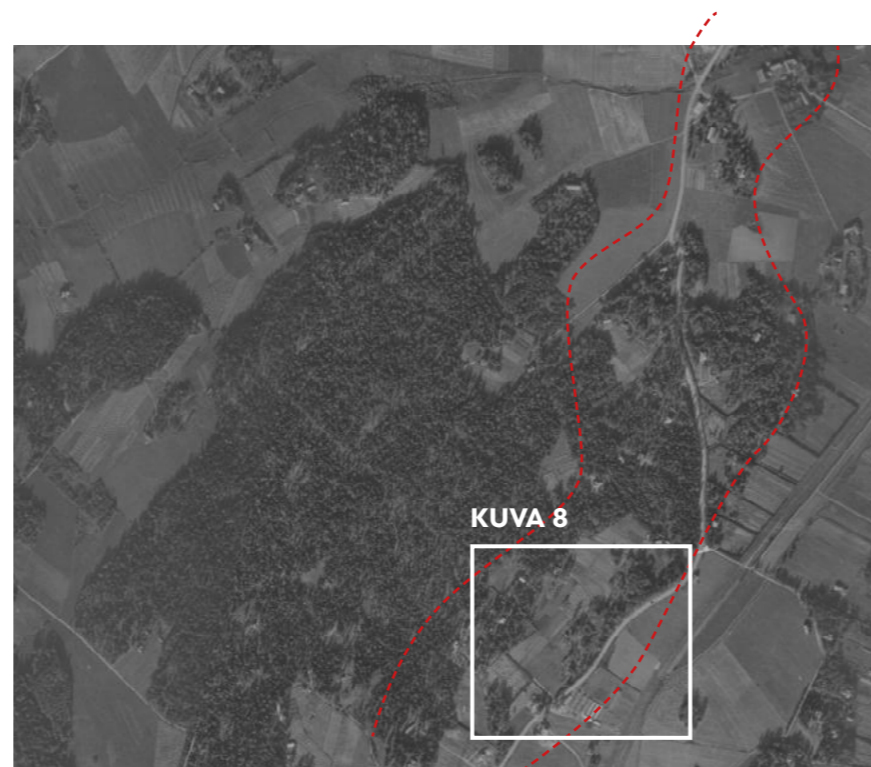
Maatiloilla oli myös puutarhoja ja näiden antimet olivat usein lajillisesti monipuolisemmat kuin myytäväksi tuottavissa viljelmissä, koska puutarhan antimet käytettiin pääosin maatilan omiin tarpeisiin. (Liljelund 1930) Monilla Luoman tiloista toimi 1800–1900-luvun taitteissa hedelmäpuutarha. Hyvät kulkuyhteydet, mm. junaliikenteen aloitus 1900-luvun alussa, edesauttoivat kauppapuutarhojen toimintaa. Selvitysalueen nykyisiä palstatiloja lohkottiinkin isommista tiloista. 1900-luvulla talouspuutarhan hoito yleistyi myös tavan ihmisten keskuudessa (Liljelund 1930).

1930-luvulle tultaessa kukkaistutukset yleistyivät. Huviloiden puutarhat poikkesivat usein muista puutarhoista runsain kukka- ja jalopuupuutarhoin. Huviloilla kasvatettiin kuitenkin myös hyötykasveja. Selvitysalueelle osuvasta Gränsnästien varrella sijaitsevasta huvilasta Solbacka mainitaan, että 1930-luvulle tultaessa sen mailla viljeltiin ainakin n. 600 hedelmäpuuta, n. 800 marjapensasta, puoli hehtaaria mansikkamaata, 1,5 hehtaaria vihanneksia, kolmessa kasvihuoneessa tomaattia ja kurkkua sekä pari sataa neliometriä leikkokukkia. (Liljelund 1930) Luomaan sijoittuu myös Graninge:n vanha talous- ja puutarhakoulu nykyisen Luomankujan pohjoispuolelle rantaradan ja Masalantien väliin.

Merkkejä puutarhoista ja kasvihuoneista on nähtävissä vuosien 1944 ja 1956 ilmakuvissa.

Kuva 8. Ote vuoden 1944 ilmakuvasta. Kuvassa näkyy Masalantien molemmiin puoliin aikakauden puutarhatoimintaa sekä säännöllisinä hedelmäpuualueina että kasvihuoneina. (Paikkatietoikkunan historiallisten ilmakuvien arkisto)

Kuva 9. Ilmakuva selvitysalueesta vuonna 1944. (Paikkatietoikkunan historiallisten ilmakuvien arkisto)

Kuva 10. Ote vuoden 1956 ilmakuvasta. Kuvassa näkyy alareunassa Bobäckin koulu ja Ljusdala sekä yläreunassa aikakauden puutarhatoimintaa ja kasvihuoneita. (Paikkatietoikkunan historiallisten ilmakuvien arkisto)

Kuva 11. Ote Porkkalan vuokra-alueen kartasta. (Porkkala 1944-1956)

Luoma sotien aikaan

Porkkalan vuokra-alue, tunnettu myös Porkkalan parenteesialueena, on alue, jonka Suomi joutui vuokraamaan toisen maailmansodan yhteydessä Neuvostoliitolle vuosiksi 1944–1956. Porkkalan vuokra-alueen raja kulki selvitysalueen halki. Alueen väestö koti-eläimiseen sai syyskuussa 1944 kymmenen päivää aikaa poistua kodeistaan ja evakuoitua alueelta (Nummelin 2008). Vuonna 1945 Suomessa säädettiin maanhankintalaki, jonka mukaan muodostettiin monta uutta pikkutilaa rintamamiiehille, omaisille ja luovutettujen alueiden evakuoituille (Backman 1991). Myös ainakin osa Porkkalan alueelta evakuoituista asettautui lähiseudulle. Tiettävästi ainakin yksi rintamamiestalo osoitteessa Tassumäki 50, rakennettiin juuri vuokra-alueen rajan ulkopuolelle vuonna 1948 asukkaiden evakuoituessa Porkkalasta (omistajasuvun jäsen, kohdekäynti 2023).

Vuokra-aikana Porkkalan sisäpuoliset alueet eristäytyivät kunnan muusta kehityksestä, ja ajanjakso jätti jälkensä myös kulttuurimaisemaan. Alueen toiminta muuttui täysin ympäröivästä maanviljelyspainotteisesta elinkeinosta. Vuokra-alueelle syntyi jonkin verran armeijan uudisrakentamista ja vanhemmat rakennukset siirrettiin evakuoinnin yhteydessä tai ränsistyivät (Backman 1991). Porkkalan vuokra-aikana selvitysalueen eteläosissa oli pika- ja konekivääripe-säkkeitä sekä joukkuetukikohta lisäksi juuri selvitysalueen ulkopuo- lella etelässä rajavartioasema (Silvast 1991). Vuokra-aikana myös Suurelle Rantatielle syntyi uusi kerrostuma, Kabanovin tykkitie. Tie on perinteisellä kenttäkiveysmenetelmällä tehty ja säilynyt näkyvinä katkelmina ja muiden päällysteiden alla (RKY 2023).

Jälleenrakentamisen aikakaudella ja Porkkalan vuokra-aikana selvitysalueelle rakentui muutamia yksittäisiä rintamamiestalojen aikakaudelle tyypillisiä taloja. Aikakaudelle tyypillistä rintamamies- taloaluetta sinne ei kuitenkaan muodostunut, vaan talot sijoittuivat ripotellen olemassa olevan rakenteen sekaan.

Palvelut ja yhteisöllisyys

Luomassa oli vilkas yhdistyselämä 1900-luvulla ja tähän liittyen on alueelle valmistunut myös muutamia rakennuksia. Alueella on vaikuttanut Masalan nuorisoseura (Masaby Ungdomsförening r.f.) vuodesta 1903. Perustamisen jälkeen seura houkutti väkeä toimintaansa Luomasta, Masalasta ja Jorvaksesta. Nuorisoseuran oma talo vihittiin käyttöön vuonna 1911 ja nimettiin Ljusdalaksi. Sota-ai- kaan nuorisoseuran toiminta oli pysähdyksissä ja tieto Porkkalan vuokra-alueen evakuoinnista hajotti nuorisoseuran ja Ljusdala

Kuva 12. Yllä vuoden 1944 ilmakuvasa huviloita ja puutarhoja. Alla vuoden 1954-56 ilmakuvasa maastossa näkyy Porkkalan vuokra-alueen raja ja vuokra-ajan logistiikan jälkiä. (Kirkkonummen karttapalvelu)

jäi vuokra-alueen sisäpuolelle. Luomaan toiminta päättyi vuonna 1948 Tyriksen kartanolta ostetun tontin myötä. Seurantaloon rakentaminen talkootyönä alkoi seuraavana kesänä ja jouluna 1951 vihittiin käyttöön Luoman Ljusdala. Ensimmäinen vuosi meni hyvin pelkistetyissä oloissa ainoastaan puulämmitteisessä juhlasalissa, sillä rakennuksen tarjoilutila, keittiö ja talonmiehen asunto valmistuivat vasta 1952. (Brenner 2016)

Selvitysalueella sijaitseva alakoulu, Bobäckin koulu, on perustettu 1880-luvun lopulla, ja sillä on ollut useampi sijaintipaikka Masalassa ja Luomassa ennen nykyistä sijaintiaan selvitysalueella, jonne se siirrettiin Porkkalan vuokra-alueelta. Nykyinen koulurakennus rakennettiin vuonna 1952 selvitysalueen lounaisnurkalla sijaitsevien peltoaukeiden väliin jäävälle metsäiselle nyppylälle yhdessä seuratalo Ljusdalan kanssa. Luoman kirjasto siirrettiin Ljusdalaan sen valmistuttua ja sen jälkeen koulurakennukseen (Brenner 2016).

Ljusdalan rakennus ja nuorisoseura ovat olleet historiansa aikana merkittävässä osassa kylän varhaiskasvatusta. Nuorisoseuran vapaaehtoisvoimin pyrittävä lastentarha toimi rakennuksessa 70-luvun lopulta aina 2000-luvun taitteeseen asti, jonka jälkeen tiloja on mm. vuokrattu kunnan järjestämän esiopetuksen käyttöön. (Brenner 2016) Ljusdala on edelleen Masalan ruotsinkielisen nuorisoseuran omistuksessa ja sitä vuokrataan juhla- ja kokoontumistilana.

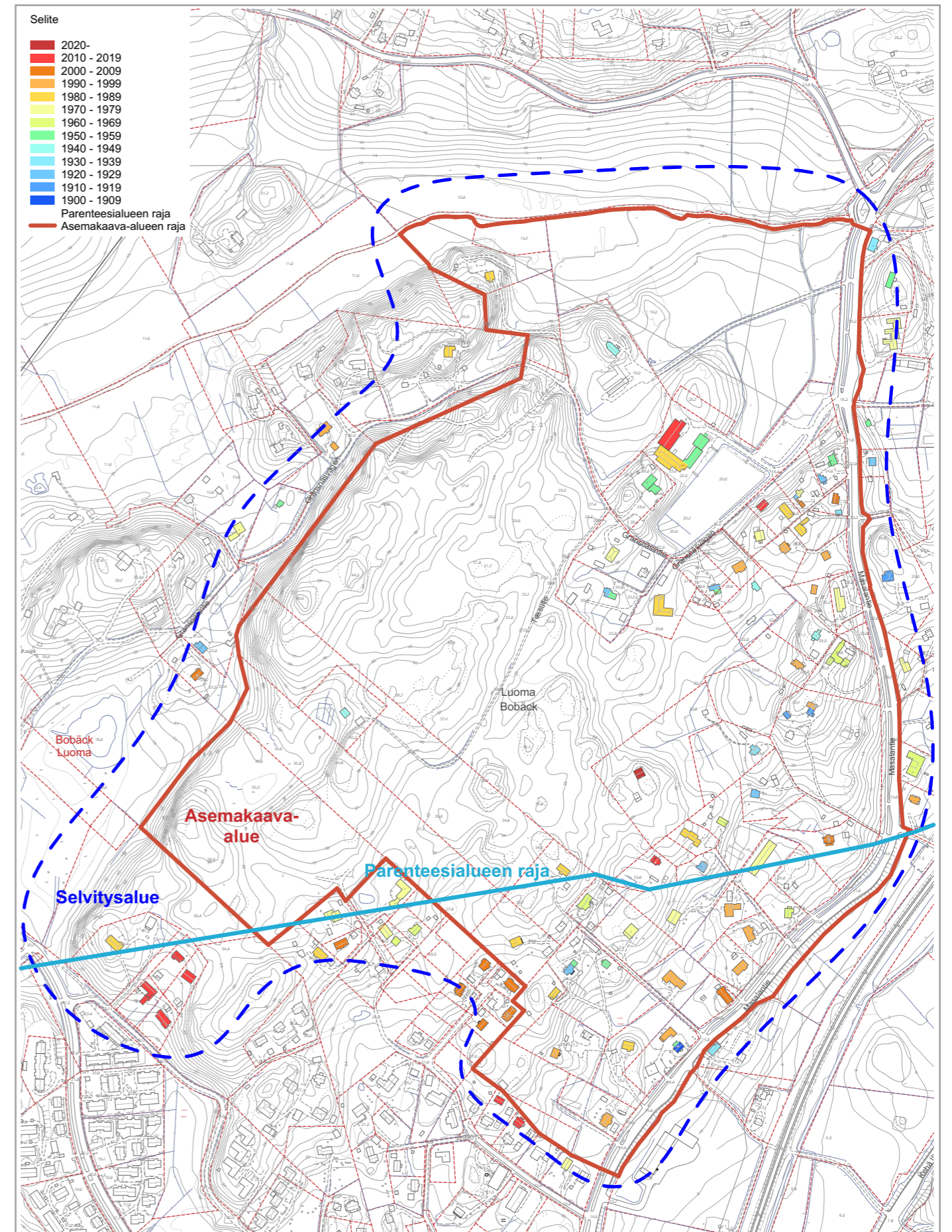
Muita Luoman alueella toimineita yhdistyksiä mm. ovat Masalan urheilukerho (Masaby Idrottsklubb MIK), Masalan työväenyhdistys (Masaby Arbetarörening), Luoman vapaapalokunta (Bobäck FBK) ja Luoman martat. Näistä vuonna 1948 perustetun Luoman vapaapalokunnan talo on selvitysalueen rajalla ja edelleen käytössä. Rakennus on vuoden 1968 laajennuksen jälkeisessä asussaan. (Brenner 2016)

Luomassa Masalantien ja Vartiottuvantien risteyksessä on sijainnut 1900-luvun alussa leipomo ja kahvila. Kummallakin junaradan pysäkillä on myös jonkin aikaa palvellut kioski. Luoman juna-asemalla toimi myös postinjakelu. Kirkkonummen osuuskauppa perustettiin 1917, jolloin Masalaan perustettiin kauppa. Luoma sai oman osuuskauppansa vuonna 1937 vapaapalokunnan asemaa vastapäätä sijaitsevaan modernistiseen rakennukseen, joka on nykyään asuinkäytössä.

Myöhempi rakennuskanta

Sodan jälkeinen jälleenrakennuskausi toi Luomaankin yhden selkeän kerrostuman rakennuskantaan. Tätä edustavat Bobäck bäckenin koulun vanhin osa ja seuratalo. Myös rintamamiestaloja on rakentunut huviloiden ja tilojen väleihin. 1970–1990-lukujen pientaloja on suhteessa eniten selvitysalueen rakennuskannasta. Näiden lisäksi alueelta löytyy pienehkö rivitalo 1970-luvulta. Tähän päivään asti uudempaa asuinrakennuskantaa on ilmaantunut sinne, missä maanomistuksia on jaettu pienemmiksi osiksi. Siksi uudempi rakennuskanta näkyy kartalla väljinä ryhminä.

Kuva 13. Rakennusten ikäjakauma esitettyinä kartalla. Rakennusvuodet on merkitty Kirkkonummen kartta-palvelun kiinteistörekisterin 2023 mukaan. Joidenkin rakennusten ikäluokkaa on korjattu ja tarkennettu kohdekäyntien tarkastelun perusteella. Kartalle on väritetty asuin-, vaapa-ajan- sekä muut yleiset rakennukset, ei varasto- tai talousrakennuksia. Valtaosa rakennuksista on rakennettu 1970-luvulla tai sen jälkeen.

2.2 MAISEMATILAN KEHITYS

Maisemamaakunta

Selvitysalue sijaitsee Ympäristöministeriön maisema-alueuetyöryhmän laatiman maisemamaakuntajaon mukaan Eteläisellä rantamaalla ja Eteläisellä viljelyseudulla, lähellä Suomenlahden rannikkoseudun alueen rajaa. Eteläinen rantamaa on pääasiassa alavaa, mutta pienpiirteisyydessään hyvin vaihtelevaa. Alue on muinaista meren pohjaa. Maatalouden pitkä perinne näkyy maisemakuvassa. Teollisuuteen ja palveluihin liittyvät elinkeinot ovat niin ikään perinteisiä. (Ympäristöministeriö, 1992)

Eteläinen viljelyseutu on maastonmuodoiltaan vaihteleva, yleensä tehokkaassa viljelyssä oleva alue. Savikkoja on kaikkialla, mutta erityisesti jokivarsien tuntumassa. Paikoitellen on karumpia kallio- ja moreenimaita. Maaseudulla asutus on keskittynyt pitkille yhtenäisille jokilaaksoketjuille. Rakennukset on perinteisesti sijoitettu peltoaukeiden tuntumassa oleville kumpareille ja reunaselänteille, peltoaukeiden ja metsämaan rajavyöhykkeelle, minne myös suuri osa tiestöstä on syntynyt. Alue kuuluu eteläboreaaliseen kasvillisuusvyöhykkeeseen. Keskimäärin vyöhykkeellä kasvillisuus on rehevää ja lehtokasvillisuutta on runsaasti. Metsät ovat kuusivaltaisia havumetsiä ja soita on vähän. (Ympäristöministeriö, 1992)

Maisemarakenne

Seuraavalla sivulla on kartta selvitysalueen maisemarakenteesta. Jääkausi on muokannut alueen maisemarakenteen rungon, joka on vahvasti lounais-koillisuuntainen. Selvitysalueen keskiosan kallioselänteellä kulkee vedenjakaja, joka halkoo aluetta Hommaksesta Luomaan, alueen eteläpuolella sijaitsevalta Masalan koululta Tassutien suuntaan ja siitä Masalantien yli itään. Vedenjakajan länsi- ja pohjoispuoli on Vitträskin valuma-alue ja koillis-kaakkoispuolella vedet valuvat Espoonlahteen. Matalimmat laaksoalueet sijaitsevat alueen reunoilla pohjoisessa Bobäck bäckenin puron rannoilla ja Masalantien reunalla selvitysalueen kaakkoisosassa.

Kallioselänteiden luoteis- ja pohjoispuoliset rinteet ovat paikoitellen jyrkkiä. Maisemarakenteellisesti mielenkiintoinen paikka muodostuu Masalantielle Bobäckin koulun pohjoispuolelle, jossa tie laskeutuu alavalle peltoaukealle ja maisematila muuttuu suljetusta avoimeksi. (Paikkatietoikkuna / SYKE avoimet aineistot)

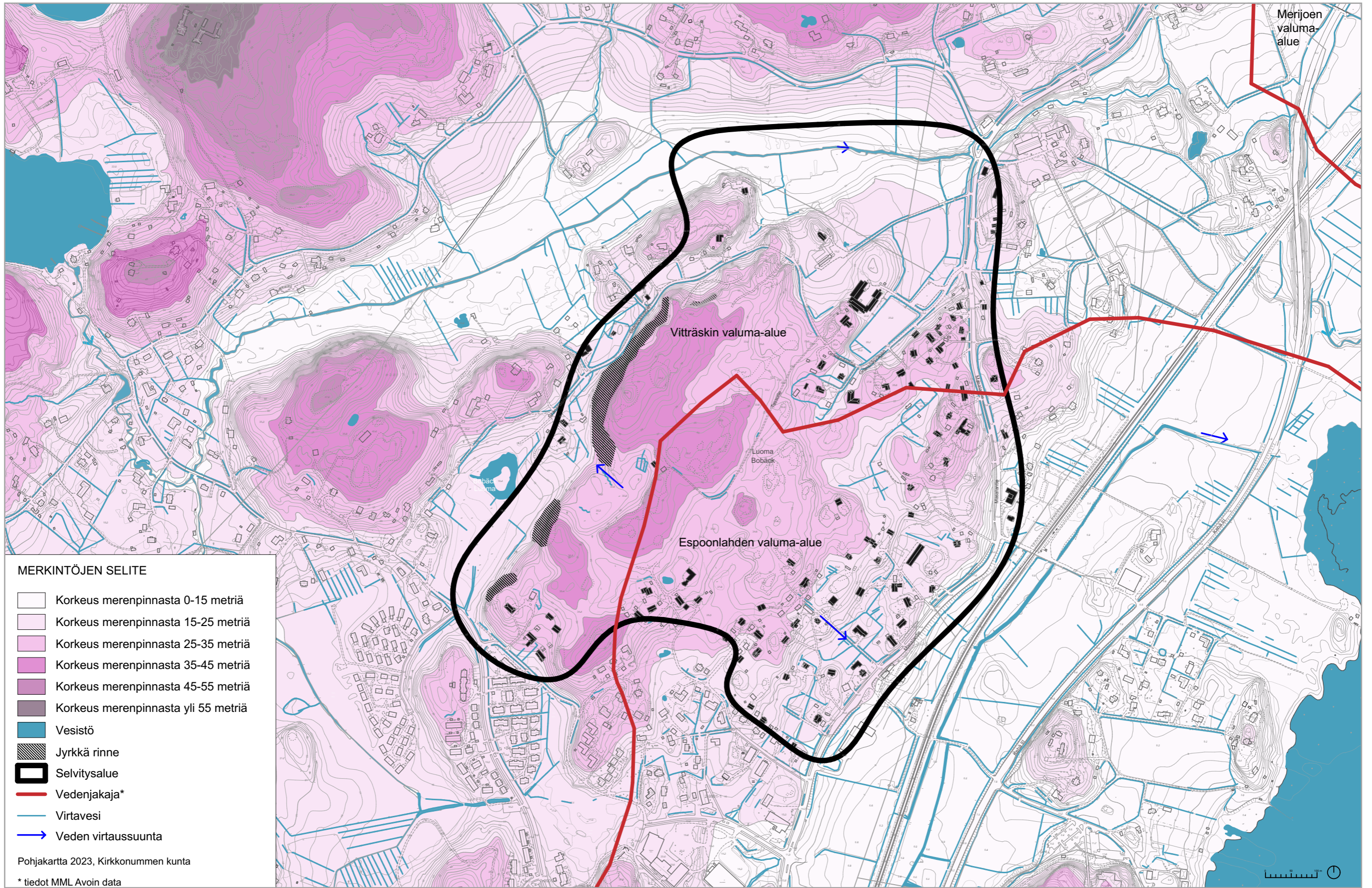
Kuva 14. Selvitysalueen maisemarakenne koostuu kallioidisista selänteistä ja niiden väliin jäävistä rehevimmistä alueista. Kuvassa lakialueen avokalliota ja jyrkkä luoteeseen laskeva rinne.

Kuva 15. Maisemamaakuntaa Eteläisellä viljelyseudulla halkoo Suuri Rantatie eli Kuninkaantie, jonka linjaus on ollut sama jo 1700-luvulta alkaen. Nykyinen Masalantie on osa tätä valtakunnallisesti kulttuuriympäristöltään arvokkaaksi luokiteltua historiallista reittiä (RKY).

Kuva 16. Selvitysalueen maiseman siluettia Hvitträskintieltä katsottuna. Perinteiselle rakentamiselle tyypillisesti rakentaminen sijaitsee selänteiden alarinteillä viljelyalueiden reunoilla.

Kuva 17. Maisemarakennekartta selvitysalueen ympäristöstä.

Maaperä ja topografia, pienilmasto

Alueen maaperä on kallioista. Paikoitellen matalampiin kohtiin on muodostunut savikoita. Selvitysalueen koillisosassa on hiekkamoreenia ja pohjoisosassa Bobäck bäckenin puron ympäristössä on saraturvetta. Selvitysalueen korkeussuhteet ovat vaihtelevat. Alueen korkeimmat kohdat sijaitsevat Gränsnäsintien (Gränsnäs vägen) itäpuoleisella kallioselänteellä, Tassumäen selänteellä, noin 42 metriä merenpinnan yläpuolella. Alueen matalimmat kohdat ovat n. 13 metriä merenpinnan yläpuolella Bobäck bäckenin ranta-alueella.

Alueen ilmasto on verrattain leutoa ja sademäärä suhteellisen korkea. Vuoden keskilämpötila on yli 5 astetta (celsius) ja vuotuinen sademäärä noin 650-700mm/vuosi (<https://ilmatieteenlaitos.fi/vuositilastot>, hakupäivä 12.5.2023). Vallitseva tuulensuunta on lounaasta (<http://www.tuuliatlas.fi>, hakupäivä 12.5.2023). Alueen pienilmaston kannalta suotuisimpia paikkoja ovat etelä- tai länsirinteet. Kallioselänteiden pohjoispuolelle savikoille voi syntyä ns. kylmän ilman järviä, jotka ovat pienilmastollisesti epäsuotuisempia rakennuspaikkoja.

Kasvillisuuden pääpiirteet

Alueen kasvillisuus on pääosin pienikokoisia mäntyjä ja kuusia kasvavaa kivikkoista ja kuivaa kalliometsää. Kallioselänteiden väleihin mataliin kohtiin on paikoitellen muodostunut aukeita rehevämpiä kosteikkoja. Metsässä ja Tassutien varrella on suurikokoisia siirtolohkareita.

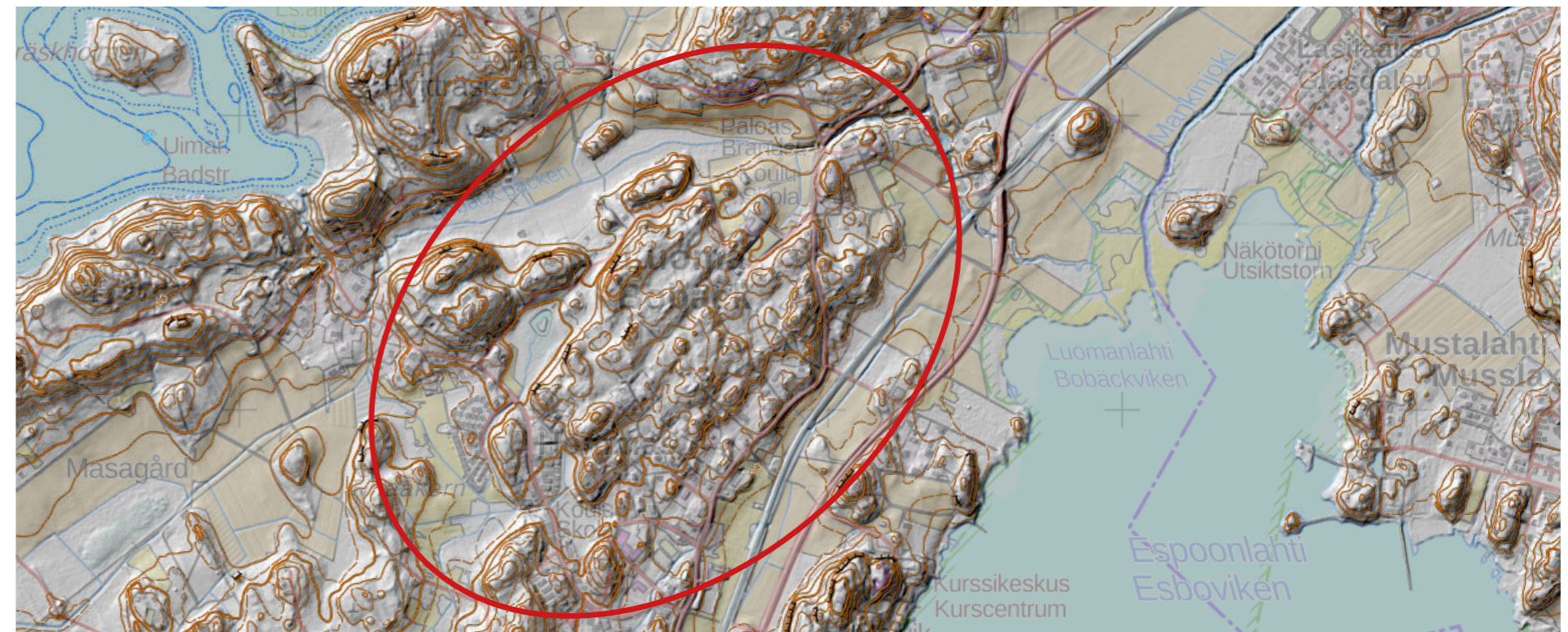
Alueella on tehty metsähakkuita, jolloin harvassa kasvavia siemenpuumäntyjä lukuunottamatta kasvillisuus on lehtipuu- ja kuusivaltaista kasvavaa sekametsää. Alueella on myös nuoria koivikkoja. Bobäck bäckenin ympäristössä kasvaa rehevämpää pensas- ja lehtipuustoa. Masalantien varrella, huviloiden pihalla ja pihakatuja varrella kasvaa suurikokoisia ja vanhoja mäntyjä, koivuja ja jalopuita. Tassutien varrella on myös korkeaa kuusikkoa. Selvitysalueelle ollaan laatimassa luontoselvitystä.

Avoimet, puoliavoimet ja suljetut alueet

Maisema on jatkuvan muutoksen kohteena oleva prosessi. Maisematilalla tarkoitetaan tässä yhteydessä maiseman fyysisten ominaisuuksien, kuten kallio- ja maaperän, kasvillisuuden sekä vesisuhteiden muodostaman rungon sekä ihmisen muokkaaman kulttuuriympäristön luomaa kokonaisuutta. Maiseman tilallisuus eli avointen, puoliavointen ja suljettujen tilojen vaihtelu, on

Kuva 18. Maaperäkarta lähialueelta. Alueen maaperä koostuu kallioselänteistä (punainen) ja niiden väliin jäävistä savimaista (sininen). Kalliomaiden välissä myös hiekkamoreenia (keltainen). Alueen pohjoisosassa Bobäck bäckenin rantavyöhykkeellä on saraturvetta, jonka pohjamaalajina lieju (harmaa). (Lähde: MML, Avoimet aineistot, Paikkatietoikkuna, hakupäivä 12.5.2023)

Kuva 19. Selvitysalueen topografia. Alueen korkeimmat kohdat sijaitsevat Gränsnäsintien itäpuoleisella kallioselänteellä noin 42 metriä merenpinnan yläpuolella. Alueen matalimmat kohdat ovat n. 13 metriä merenpinnan yläpuolella Bobäck bäckenin ranta-alueella. (Lähde: MML, Avoimet aineistot, Paikkatietoikkuna)

merkittävin maiseman kokemiseen vaikuttava tekijä. Vaihtelevat maisematilat lisäävät maiseman arvoa ja luovat alueelle tyypillistä ympäristöä.

Suljettuja maisematiloja selvitysalueella ovat tiheät metsät, puoli-avoimia puistomaiset piha-alueet ja avoimia pellot. Tilojen väliset reunavyöhykkeet ovat keskeisessä roolissa maisemakuvassa ja sen kokemisessa. Esimerkiksi puustoinen reunavyöhyke pellonreunassa jäsentää maisemaa.

Nykymaiseman muotoon ovat vaikuttaneet useat tekijät luonnon-ilmioista ihmisen toimintaan. Kun sama alue on vuosikymmenten ja -satojen ajan ollut samassa käytössä (kuten peltona), muodostuu alueelle luonteenomainen kulttuurimaisema. Avoimet alueet ja niiden reunavyöhykkeet ovat kulttuurimaiseman kannalta erityisen tärkeitä, sillä ne näkyvät kauas ja monista eri suunnista. Avointen alueiden, kuten peltojen ja niittyjen säilyminen on täysin riippuvaista ihmisen toiminnasta. Umpeenkasvaminen ja rakentaminen ovat uhkia avoimen kulttuurimaiseman luomien arvojen säilymiselle.

Maiseman historia selvitysalueella

Maiseman perusrunko on saanut muotonsa jääkauden lopussa mannerjään vetäytymisen aikana. Selvitysalueen topografia viettää pohjoisesta etelään ja sille on tyypillistä lounas-koillisuuntaiset kallioselänteet ja pitkittäisharjut. Suurin osa alueesta on ollut kallioista metsää, kuten nykyisinkin. Asutus on perinteisesti sijainnut kalliomäkien rinteillä ja lakialueilla peltojen laidoilla. Historiallisten löydösten perusteella selvitysalueen pohjoisosassa Luoman kylä on ollut todennäköisesti ollut asuttuna jo kivikaudelta lähtien. Alueen sijainti on ollut otollinen asutukselle hyvien kulku-yhteyksien ja viljelymaiden takia.

Vanhojen karttojen perusteella voidaan todeta, että asutusta on ollut Suuren Rantatien ja Hvitträskintien varsilla ainakin vuodesta 1776 saakka. 1800-luvun lopulta asutus alueella alkoi vähitellen lisääntyä. Huvilakulttuuri loi alueelle tyypillisen rakentamistavan, jonka ominaispiirteitä on säilynyt hyvin aina näihin päiviin saakka. Huvilat ja piharakennukset muodostivat vehreitä, puoliavoimia ja puistomaisia piha-alueita.

Seudun vanhimmat pellot ovat olleet yhtäjaksoisesti viljelyssä jopa 500 vuotta. Viljelyalueet, kallioinen ja kivikkoinen metsä sekä huvila-asutus loivat maisematilaltaan vaihtelevan ympäristön ja alueelle tyypillisen kulttuurimaiseman, jonka tunnelmaa on säilynyt

myös näihin päiviin saakka. Pienimittakaavaiset rakennukset pilkkahtelevat metsämaisemasta Masalantielle ja myös kaukomaisemassa aina junaradalle saakka. Pihojen puuston ansiosta maiseman siluetti on säilynyt yhtenäisenä kaukomaisemassa, vaikka rakentaminen on sijoitettu osittain lakialueille.

Ihmisen toiminta, liikkuminen, rakentaminen ja erityisesti maanviljelys ovat eniten maisematilan muutoksiin ja nykyiseen maisemakuvaan vaikuttaneita tekijöitä selvitysalueella. Suuren Rantatien ja selvitysalueen pohjoispuolella kulkevan Hvitträskintien linjaukset ovat pysyneet samana aina 1700-luvulta saakka. Myös Gränsnäsintien linjaus ja osa Hommaksenkaarta sekä Majbyntien osia näkyy vuoden 1870 Senaatin kartassa.

Peltoviljelyn lisäksi puutarhaviljelyn aikakausi on näkyvillä alueen maiseman historiassa. Vuosien 1900-1950 ilmakuista erottuvat riveissä kasvavat hedelmäpuuistutukset sekä kasvihuoneet, joita on kaksi jäljellä selvitysalueen pohjoisosassa. Laajin yhtenäinen viljely on tapahtunut Bobäck bäckenin puron rantavyöhykkeellä, mutta pieniä puutarhaviljelypalstoja on ollut maiseman aukeilla alueilla myös lähempänä Masalantietä huviloiden ympäristössä.

Seuraavalla sivulla olevassa kuvasarjassa on kolme ilmakuvaa selvitysalueen ympäristöstä vuosilta 1956, 1996 ja 2017. Ilmakuvista voidaan huomata, miten Bobäck bäckenin puron rantavyöhyke on vuosien myötä rehevöitynyt ja erityisesti puron eteläpuoliset viljelyalueet ovat vuosikymmenien saatossa metsittyneet. Keskeisin peltoaukea Masalantien länsipuolella on kuitenkin säilynyt avoimena. Vanhoissa kartoissa ja ilmakuvissa on nähtävissä, että myös etelämmässä Masalantien länsipuolella olevien kallioselänteiden väleissä on alavilla alueilla ollut selkeämmin havaittavia pieniä peltoaukeita, jotka ovat vuosien saatossa supistuneet.

Myös sodan aika on näkynyt selvitysalueen maisemassa. Selvitysalueen halki kulkee venäläisten vuokra-alueeseen 1944-1956 kuuluneen Porkkalan vuokra-alueen raja. Raja kulki selvitysalueen halki ja näkyi selvästi alueen ilmakuvissa aina 1990-luvulle saakka.

Kuva 20. Ilmakuvat selvitysalueelta vuosilta 1956 (vasemmalla), 1996 (keskellä) ja 2017 (oikealla). 1956 vuoden kartalla viljelyaukeat selvitysalueen pohjoisosassa ovat laajimmillaan ja myös Masalantien varren huviloiden ympäristössä on nähtävillä pieniä avoimia viljelyaukioita ja puutarhaviljelypalstoja. Alueen pohjoisosassa pellon reunassa on alueella nykyisinkin rapistuneet kasvihuoneet. Kallioalueet erottuvat maisemassa selkeämmin ja puusto on harvempaa. Porkkalan vuokra-alueen raja erottuu selvästi vuoden 1956 ilmakuvassa. Myöhemmissä ilmakuvissa merkittävimmät muutokset maisemassa selvitysalueen lähiympäristössä ovat lähialueiden (kuten Hommaksen asuinalueen) sekä Masalantien itäpuolen rakentuminen sekä avointen alueiden metsittyminen.

3 NYKYTILA JA TUNNISTETUT ARVOT

Kappaleessa käydään läpi alueelta aiemmin tunnistettuja arvoja ylempien kaavoituksen tasojen (maakuntakaava, yleiskaava) ja niitä varten laadittujen selvitysten kautta. Aiemmin tunnistettuja arvoja kootaan yhteen ja niitä tarkennetaan ja täydennetään alueella käynnissä olevan asemakaavoitustyön avuksi. Lisäksi kuvaillaan nykytilanne vallitsevine arvoineen. Nykytilanteen arvojen säilyttämiseksi ja vaalimiseksi annetaan myös suosituksia jatkosuunnittelulle tämän osion lopussa.

Tassumäen selvitysalueella on erityyppisiä ihmisen muokkaamia ympäristöjä, joista pohjoisen peltoalue on ollut viljelykäytössä jo 1500-luvulta asti. Nykyisen rakennetun ympäristön kerroksellisuus muodostuu pääasiassa 1900-luvun alussa rakennetuista palstatiloista sekä huviloista, toisen maailmansodan jälkeisen jälleenrakennuskauden julkisista ja asuinrakennuksista sekä näitä uudemmassa pientalorakentamisesta. Selvitysalueella on mahdollisesti vanhempaakin alkuperää omaavia asuinrakennuksia, joita on ajan saatossa muutettu paljonkin. Nämä muodostavat historiallisesti kerroksellisen, mutta vuosien saatossa suhteellisen väljänä, pienipiirteisenä ja ennenkaikkea vehreänä sekä puutarhamaisena säilyneen kokonaisuuden. Julkiset rakennukset, koulu ja seuratalo urheilukenttineen, muodostavat oman pienen alueensa asuinalueiden ja peltomaiseman väliin.

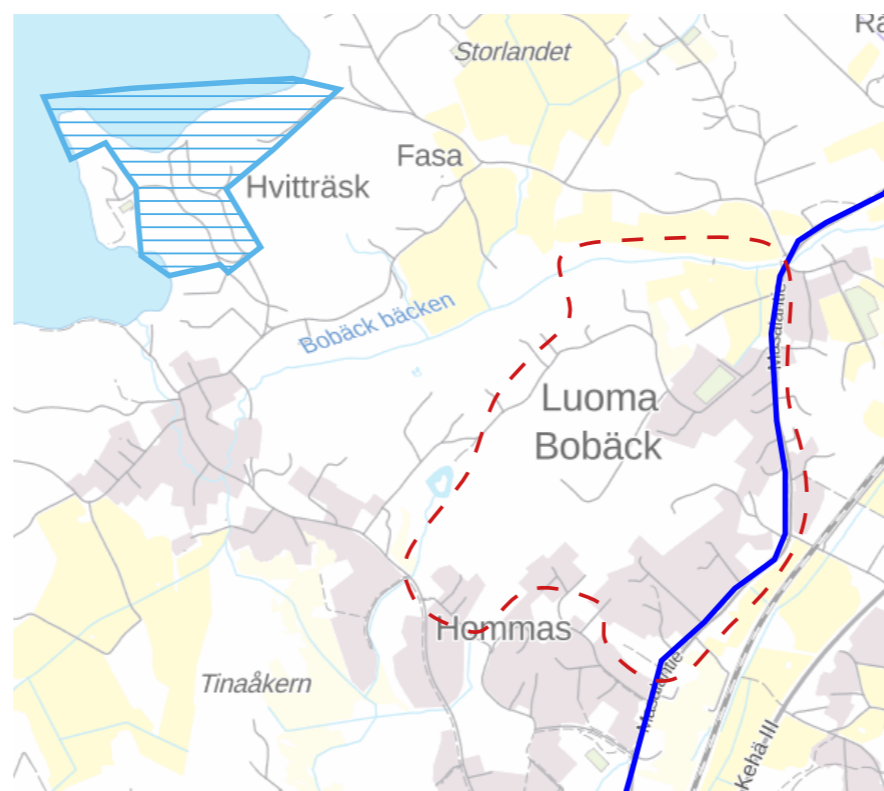
Porkkalan Neuvostoliitolle vuokrattuna ollut alue rajaa selvitysalueen eteläisen kärjen sisäpuolelle. Raja näkyy rakennuskannassa niin, että ylipäänsä harva huvila selviytyi vuokra-ajasta ehjänä ja niissä, jotka selviytyivät, on laajempia muutoksia 1950-luvun lopulta. Entisen vuokra-alueen pohjoispuolella on enemmän säilyneitä palstatiloja ja huviloita.

3.1 AIEMMIN TUNNISTETUT ARVOT

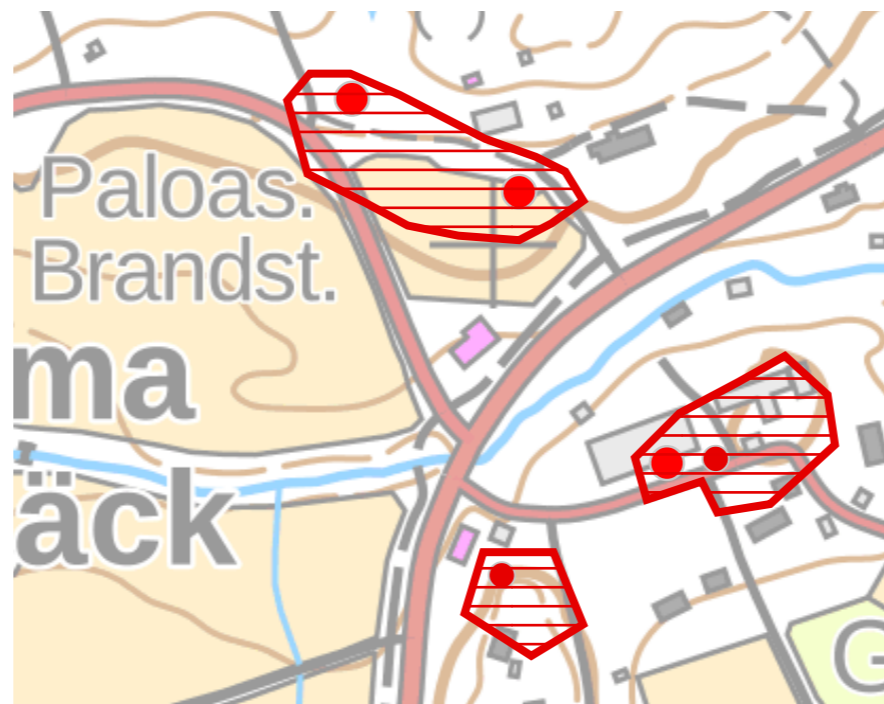
Suuri Rantatie

Suuri Rantatie yksi tärkeimpiä historiallisia tieyhteyksiä Suomessa Hämeen Härkätien lisäksi. Suuri Rantatie on rakennettu aikanaan yhdistämään Turku ja Viipuria ja sen säilyneitä tieosuuksia palvelee edelleen Etelä-Suomen rannikkoalueen liikennettä. Iso osa tien varrella olleista kirkoista, kartanoista, satamapaikoista ja linnoista on edelleen käytössä.

Suuri Rantatie kulkee selvitysalueen itäreunalla lounas-koillis-suunnaisesti ja se noudattelee Masalantien linjausta. Sillä on valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön (RKY) status ja se on määritetty yleiskaavan 2020 suojelukohteeksi.

Kuva 21. Suuri Rantatie (sininen viiva) suhteessa selvitysalueeseen (punainen katkoviiva). Selvitysalueen luoteispuolella näkyy merkittävä vaaleansinisellä rasterilla myöskin RKY-statusuksen omaava Hvitträskin ateljeehuvila. (Museovirasto)

Kuva 22. Kiinteät muinaisjäännökset Luoman kylässä. (Museoviraston karttapalvelu)

Arkeologinen kulttuuriperintö

Selvitysalueella sijaitsee aiemmin havaittuna yksi kiinteä muinaisjäännös, kaksi löytöpaikkaa, yksi mahdollinen muinaisjäännös sekä yksi yksityishenkilön ilmoittama luonnonmuodostuma.

Historiallinen asuinpaikka (1000022593): Kohde sijaitsee Kirkkonummen Luomassa, Masalantien ja Hvitträskintien risteuksen itäpuolella, Bobäck bäckenin puronotkon reunoilla ja sen kaakkoispuolella, Luomanmäen tien molemmiin puoliin kohoavilla asutuilla mäillä. Kylässä on ollut 1560-luvun maakirjan mukaan jopa yhdeksän taloa. Viljelyn lisäksi tärkeitä elinkeinoja ovat olleet merenkulku ja laivanrakennus. Vanhat viljelyalat on raivattu Vitträskin järvestä mereen virtaavan Bobäck bäckenin puron ja meren rannoille. Kylä on muodostunut logistisesti tärkeään liikenteen solmukohtaan, jonka luoteisreunalla kulkee Suuri Rantatie ja itäpuolella merenranta. Myöhemmin Kehä III on halkaissut vanhan viljelymaiseman.

Kohde tarkastettiin 2012 inventoinnissa. Vanhan kyläasutuksen säilyneitä kerrostumia saattaa olla säilynyt paikalla olevan ratsutilan alueella sekä sen lounais- ja itäpuolen kumpareilla. Mäen laet ovat paikoin kallioiset, mutta niiden rinteillä voi vielä olla jäljellä kerrostumia tai rakenteita jopa 1500-luvun asutuksesta. Alueella havaittiin inventoinnissa 2012 melko laajalla alueella useita rakennuksen pohjia, kellarikuoppia ja mahdollinen uunin pohja. Rajaaminen oli haastavaa ja sitä voi pitää suuntaa-antavana. Kohteen tarkempi arviointi maankäytön muuttuessa edellyttäisi koekaivauksia.

Alueelle on laadittu päivitetty arkeologinen inventointi samanaikaisesti tämän selvityksen kanssa.

Aiemmissa selvityksissä arvoitetut kohteet

Vuonna 1991 laaditussa julkaisussa Kirkkonummen rakennuskulttuuri ja kulttuurimaisema (Sigbritt Backman) esiintyy selvitysalueen kohteet:

- ◆ Sommarbo
- ◆ Sommarhem
- ◆ Tallåsa
- ◆ Fagerkulla
- ◆ Soltorp
- ◆ Övre Furubacka

- ◆ Furubacka (N:o. 2)
- ◆ Hellebo
- ◆ Grönbacka
- ◆ Osuuskaupan entinen myymälärakennus
- ◆ Luoman palokunnantalo
- ◆ Tallbo

Vuonna 2015 laaditussa Luoman rakennetun kulttuuriympäristön inventoinnissa (Stadionark, ei julkaistu) kulttuurihistoriallisia arvoja on todettu tämän selvityksen alueella tai välittömässä läheisyydessä seuraavilla kohteilla (numerointi viittaa kyseisen selvityksen kohdenumerointiin):

- ◆ 1250 Granboda
- ◆ 1251 Vilhelmsberg
- ◆ 1252 Ribacka II
- ◆ 1254 Villa Sommarhem
- ◆ 1255 a&b Tallåsa
- ◆ 1256 Sommarbo
- ◆ 1257 Johnses
- ◆ 1266 Soltorp
- ◆ 1268 Furubacka N:o 2
- ◆ 1271 a&b Hellebo
- ◆ 1272 Grönbacka
- ◆ 1273 (ei nimeä)
- ◆ 1274 Ljusdala
- ◆ 1275 Bobäck Folkskola
- ◆ 1278 Frigård
- ◆ 1280 Solbacka
- ◆ 1282 Backen
- ◆ 1329 Bobäck F.B.K

Kyseisessä inventoinnissa on lisäksi myös inventoitu, joskaan ei arvoitettu, kohteet 12760 Rönnkulla, 12770 Raibro ja 12790 Kaarnaluoma/Norrkulla.

Kuva 23. Vanhan Osuuskaupan sisäänkäynti.

Kuva 24. Luoman V.P.K, Bobäck F.B.K.

Kuva 25. Luoman koulu, Bobäcks skola.

Kuva 26. Furubacka N:o 2.

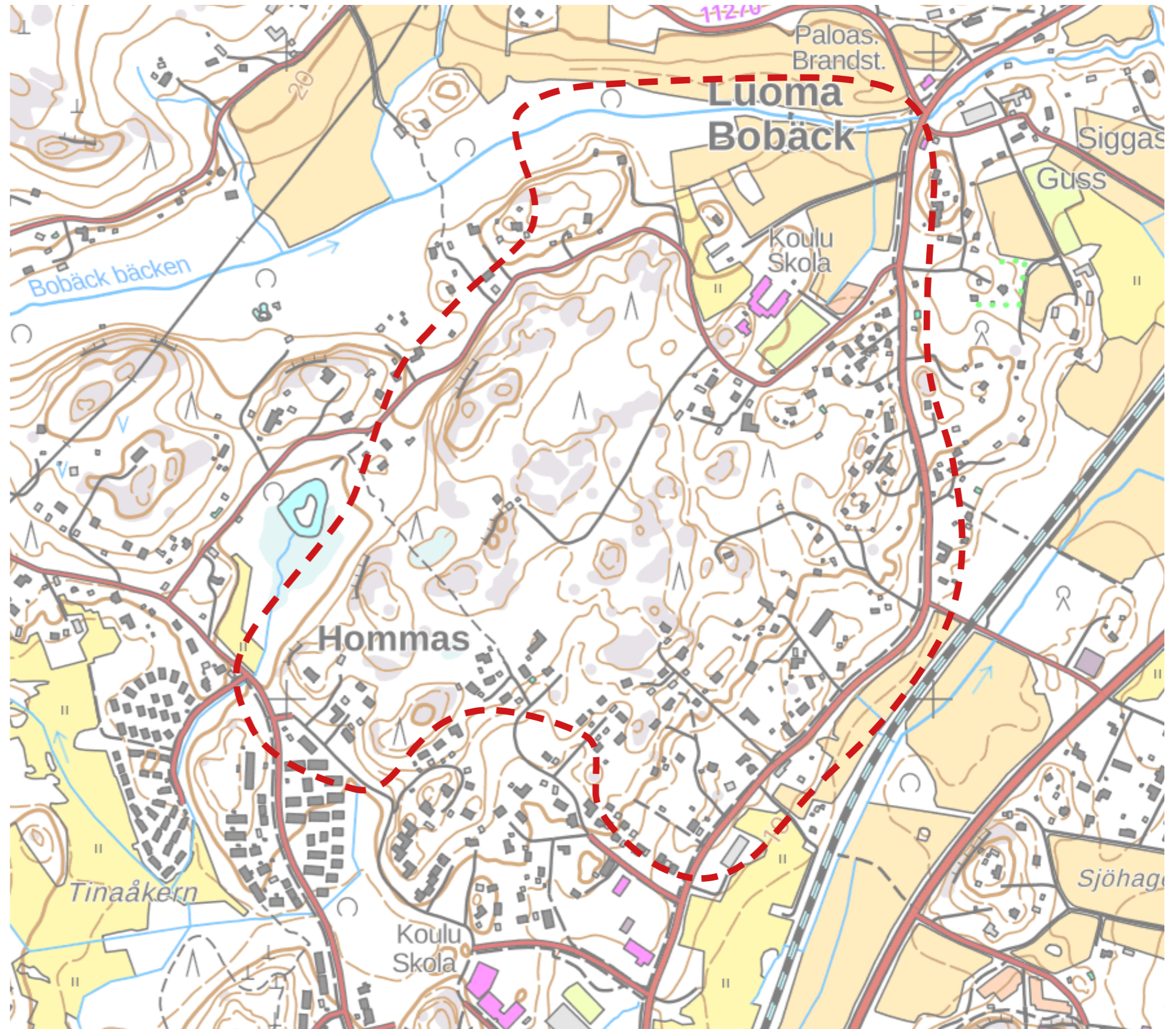
3.2 RAKENNETUN YMPÄRISTÖN NYKYTILA JA ARVOT

Kokonaisuutena alueen rakennuskanta on maastoon hajautunutta ja kerrostunutta. Rakennusten sijoittuminen maastonmuotoihin nähden on tämän tyylliselle harvempaan asutulle alueelle tyypillistä; alavimmat ja kosteimmat kohdat on jätetty viljelysmaaksi tai rakentamatta rakennusten sijoituessa aavistuksen korkeammille kohdille ja jopa osin pienempien kukkuloiden laille. Jyrkimmät rinteet ja kalliot ovat jääneet luonnontilaisiksi. Selvitysalueella ei ole tunnistettavissa erityisen yhtenäisenä säilyneitä, samalla aikakaudella suunniteltuja tai rakentuneita asuinalueita tai kokonaisuuksia, joskin esimerkiksi huviloiden sijoittumisessa on havaittavissa tietynlaista yhtenäisyyttä maastonmuotoihin ja tiestöön nähden.

Alueen rakennuskanta koostuu pääasiassa yksityiskiinteistöistä. Alueelle tyypillistä ovat päällystämättömät yksityistiet ja niiden varteen sijoittuvat suurehkot omakoti-/vapaa-ajan rakentamisen kiinteistöt pää- ja talousrakennuksineen. Pihateitä ja kiinteistöjä rajaa julkisempaan suuntaan tyypillisesti pensas-, lauta- tai metalliverkkoaita. Monelta kiinteistöltä löytyy useampi talousrakennus; autotalli, kasvihuone, vaja tai varasto, huvimaja, leikkimökki tai muu vastaava. Yhteistä on myös päärakennuksen sijoittuminen kauemmas tiestä, niin sanotusti pihan perälle, jolloin päärakennukselle kuljetaan pihan läpi.

Kuva 27. Alueelle tyypillinen asuinrakentamisen pihapiiri: päärakennukselle kuljetaan pihan läpi, pihassa myös ainakin yksi talousrakennus, päärakennuksen ja kadun väliin jäävä alue hoidettua ja vehreää piha-alueita, jossa mahdollisesti myös jonkinlainen pensasaita tuomaan pihaan yksityisyyttä.

Kuva 28. Ote maastokartasta (MML). Maastokartalla tummanharmaalla asuin- ja vapaa-ajanrakennukset, harmaalla varasto-, yms. rakennukset, sekä violetilla julkiset rakennukset.

Rakennukset ovat pääosin asuttuja sekä ainakin suurilta osin ja päällisin puolin hyvin hoidettuja. Osa rakennuksista on materiaalien, värityksen ja arkkitehtuurin puolesta tunnistettavissa aikakautensa rakennuksiksi, osaa on puolestaan vuosien saatossa muutettu enemmänkin.

Rakennuksia on tässä selvityksessä käyty läpi ja kuvailtu ryhmitäin, joita ovat julkiset rakennukset (1-2), huvila-/palstatilaryhmit (3-15, 16, 18) sekä muut maininnan arvoiset asuinrakennuskohteet (17, 19-31). Kartalle on piirretty myös huvilavyöhykkeiden suurpiirteiset sijainnit sekä julkisen rakentamisen (koulu & seurantalo) kokonaisuus.

Kartan numerointi tai vyöhykejako ei kuvasta alueen arvoja tai suojeltavaksi ehdotettavia kokonaisuuksia. Ne on muodostettu jäsentämään selvitystyötä ja tarkempia inventointeja. Tarkemmin kohteista on inventoitu kohteet 1-15. Inventointikortit ovat tämän selvityksen liitteenä. Inventointipäätös on tehty siten, että ne täyttävät seuraavat kriteerit:

- ◆ kohde sijaitsee asemakaava-alueen sisäpuolella (selvitysalueen loput rakennukset huomioidaan selvityksessä tarvittavin osin)

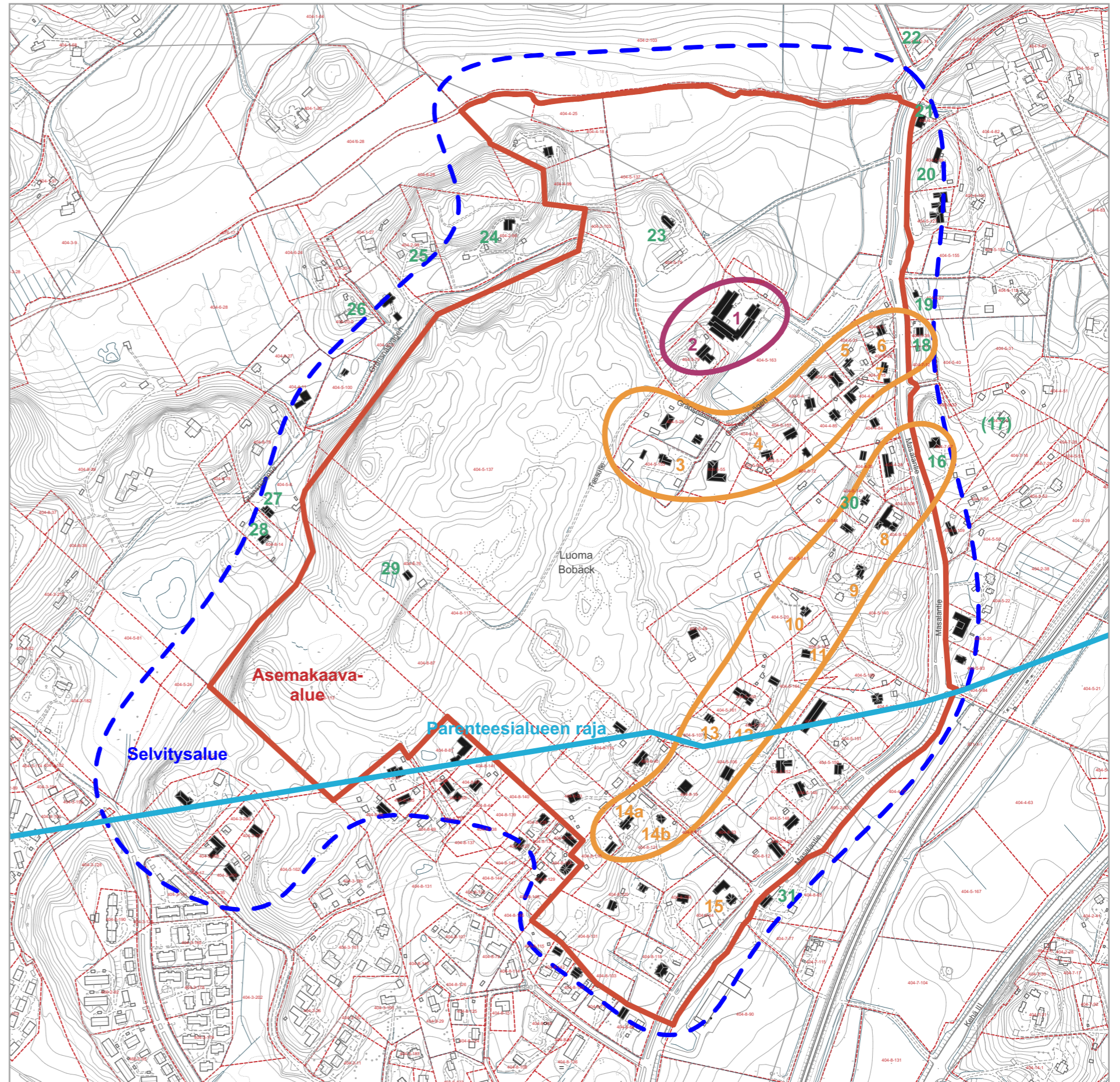
Sekä jokin näistä:

- ◆ kohde on rakennettu 1930-luvulla tai ennen
- ◆ kohde on julkinen rakennus (koulu & seurantalo)
- ◆ kohde on nimekkään arkkitehdin suunnittelema huvila/villa (jos on alueella).

Kuva 30. Kiinteistöjen läpi kulkeva pihatie, jota on rajattu lauta-aidoin. Alueella on käytetty kasvillisuuden lisäksi erilaisia rakennettuja aitoja rajaamaan pihvoja.

Kuva 29. Selvitysalue, vyöhykkeet ja kohdenumerointi (oikealla).

Julkiset ja palvelurakennukset

Selvitysalueen pohjoisosassa sijaitsevan peltoalueen reunoille sijoittuu alueen julkinen rakentaminen. Näistä merkittävimmät ja yhä toiminnassa olevat ovat Luoman koulu ja seurantalo Ljusdala ja ne sijoittuvat asemakaava-alueen sisäpuolelle. Vanha Osuuskaupan rakennus sekä vapaapalokunta (F.B.K) jäävät asemakaava-alueen ulkopuolelle.

Bobäckin koulu (1)

Luoman koulun historia ulottuu 1800-luvun puolelle. Ennen nykyisen koulurakennuksen valmistumista koulun toimintaa järjestettiin useammassa paikassa, esimerkiksi Majbyn päärakennuksessa ja Siggaksen tilalla. Vuonna 1944 koulu joutui siirtymään silloisesta sijainnistaan Porkkalan vuokra-alueelta. Nykyiselle paikalleen se rakennettiin 50-luvun alussa.

Alkujaan 1952 valmistunutta koulurakennusta on laajennettu useampaan otteeseen ajan myötä. Siihen sisältyy nykyisin 80-luvulla tehty laajennusosa sekä 2011 valmistunut lisäsiipi. Uusimman lisäsiiven on suunnitellut Arkkitehtitoimisto Lilja Oy ja se sisältää esiopetustilat, kolme opetustilaa sekä opettajien tiloja. Uusin laajennus täydensi rakennuskokonaisuuden U:n muotoiseksi, jolloin koululle muodostui rajattu sisäpiha.

Rakennuksen eri siivissä on hyvin tunnistettavissa eri kausien piirteitä. Alun perin 50-luvulla rakennetut kaksi osaa, jotka näkyvät kuvan 30. edustalla pitkine ikkunariveineen, näyttävät tyypillisinä 50-luvun koulurakennuksena (aikakaudelle tyypillisiä piirteitä mm. yksi- tai kaksikerroksisuus, rapattu julkisivu ja harjakatto, kapea runkosyvyys, jossa toiselle puolen avautuva käytävä ja toiselle puolen avautuva luokkahuoneiden rivi sekä erikorkuiset rakennusosat erilaisille toiminnoille, esim. juhlasalille).

Koulurakennuksella on kulttuurihistoriallista ja maisemallista arvoa.

Ljusdala (2)

Masalan nuorisoseuralla oli toimintaa aina 1900-luvun alulta saakka ja sen ensimmäinen oma rakennus valmistui 1911 Masalaan. Kuten Luoman koulu, myös Ljusdala päätyi nykyiselle paikalleen Porkkalan vuokra-alueen seurauksena. Seurantalo Ljusdala valmistui kahdessa osassa vuosina 1951-1952. Ensimmäisenä käyttöön otettiin pelkästään juhlasali, joka lämpeni puulämmityksellä ja vasta noin vuoden päästä tarjoilutila, keittiö sekä talonmiehen asunto.

Kuva 31. Bobäckin koulurakennus lounaasta, pelikentän toiselta puolen kuvattuna. Edustalla koulun vanhin, 1950-luvulla rakennettu osuus. Osuus avautuu aikakaudelle tyypillisesti valoisaan ilmansuuntaan, näyttäytyy avoimessa maisemassa edukseen sekä jättää taakseen suojaisan piha-alueen.

Kuva 32. Parvekkeita koulurakennuksen vanhimmassa osassa. 50-luvulla oli tyypillistä sijoittaa koulun henkilökunnan asuntoja koulurakennukseen tai sen yhteyteen.

Kuva 33. Ljusdala, nuorisoseurantalo.

Kuva 34. Kohteet karttaotteessa (vasemmalla).

1950-luvun lopussa ja 1960-luvulla seuralla oli haasteita ja myös Ljusdalan jatko oli vaakalaudalla. Kunnan lunastettua Masalassa sijainneen vanhemman Ljusdalan 60-70-lukujen taitteessa Luoman Ljusdala pääsi kuitenkin uudelle loistokaudelle. Luoman Ljusdala sai keskuslämmityksen, uuden vesi- ja viemärijärjestelmän sekä keittiön vuonna 1972. 1990-luvun puolivälissä sekä 2007-2008 taitteessa rakennukseen tehtiin suuret ilmastointi- ja putkiremontit.

Nuorisotalo sijoittuu hyvin lähelle koulurakennusta, alun perin rakennusosilla on ollut noin 30-40 metriä etäisyyttä ja nykyisin Ljusdalasta on koulun 80-luvun laajennusosaan alle 20 metriä etäisyyttä. Nuorisotalo on puurakenteinen, puuverhoiltu, yleisesti 50-luvun ja hieman myös rintamamiestalo rakentamisen tyyliä heijasteleva 1,5-2-kerroksinen rakennus. Ljusdalan rakentaminen kahdessa osassa näkyy rakennuksen ulkomuodossa; siinä on sisäänkäynti keskeisesti ns. nivelosassa juhlasaliosan jäädessä toiselle puolen sekä tarjoilutilan, keittiön ja talonmiehen osan jäädessä toiselle puolen.

Ljusdalalla on kulttuurihistoriallista ja maisemallista arvoa.

Vanha Osuuskauppa (21)

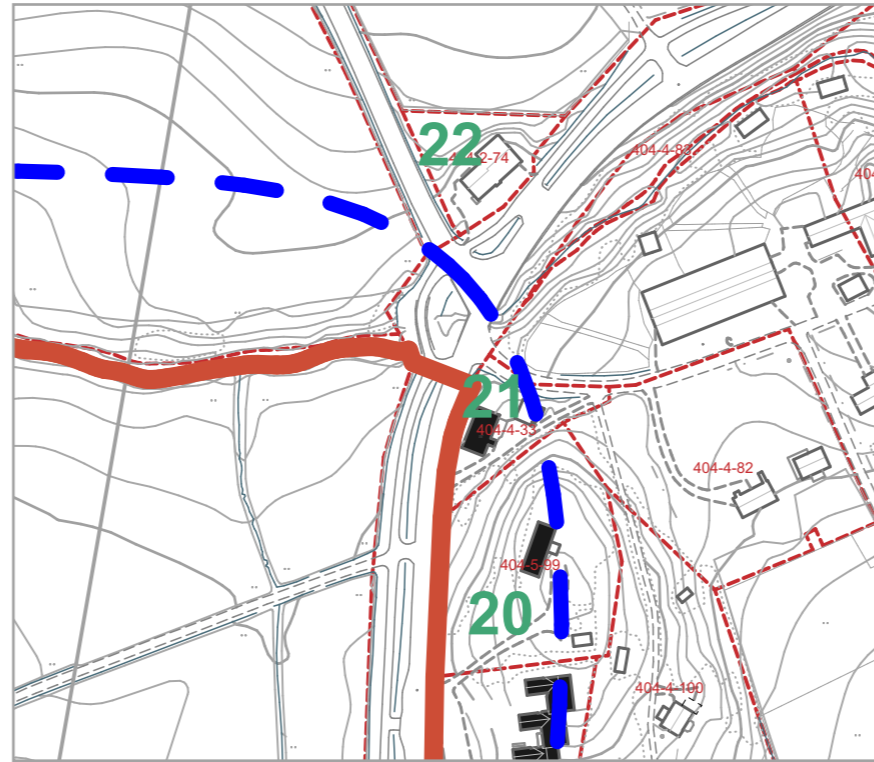
Kirkkonummen Osuuskauppa perusti kyläkaupan Luomaan vuonna 1937 ja sijaintipaikaksi valikoitui keskeinen paikka kylässä, vanhalle Luoman rautatieasemalle johtavan paikallisten risteys (Backman 1991). Kirkkonummen karttapalvelun mukaan itse rakennus olisi valmistunut kuitenkin jo 1933. Kyläkauppa ehti toimia rakennuksesta muutaman vuosikymmenen, kunnes myymälätoiminta lopetettiin siinä 1985. Sen jälkeen rakennuksessa oli jonkin aikaa Nyländsk Hemslöjd -nimisen yhdistyksen toimintaa ja nykyisin rakennus on yksityisessä omistuksessa.

Vaaleansininen, pulpettikattoinen rakennus henkii historiallista kauppatoimintaa ja siinä on osuuskaupafunkiksen piirteitä. Sen sijainti tien nähdessä sekä etujulkisivun aukotus (ikkunat, ovi) ja sommittelu ovat tyypillisiä kyläkaupparakentamiselle.

Rakennus on voimakas maisemallinen kiintopiste yhdessä vapaapalokunnan rakennuksen (22) kanssa ja se on suojeltu yleiskaavassa.

Bobäck F.B.K. (22)

Luomaan perustettiin vapaapalokunta vuonna 1947 kylässä riehuneen tulipalon seurauksena ja se toimikin aina 2000-luvulle saakka tärkeässä asemassa Luoman ja Kirkkonummenkin palotorjunnassa. (Bobäck FBK) Vapaapalokunnan oma varikkorakennus rakennettiin

Kuva 35. Vanha Osuuskauppa ja F.B.K karttaotteella

Kuva 36. Vanha Osuuskaupan rakennus.

Kuva 37. F.B.K ja vanha Osuuskauppa Masalantien maisemassa. Taustalla näkyy myös iso keltainen rakennus: Tyriksen kartano.

vuosina 1967-1968 ja sitä laajennettiin 1980-luvun lopulla (Backman 1991).

F.B.K perinteisine letkunkuivatustorneineen on merkittävä maamerkki sekä maisemallinen elementti Luoman kylässä ja Masalantien varrella. Vaalean keltaiseksi maalattu, vaakalautaverhoiltu rakennus jakautuu kahteen osaan, ns. toimisto- sekä autotalliosaan, joidenka välistä kohoaa letkutorni. Eri vuosikymmenillä rakennetut osat muodostavat kuitenkin yhdessä niitä yhdistävän tornin kanssa yhtenäisen kokonaisuuden.

Kuva 38. Vapaapalokunnan logo paloasemarakennuksen tornissa.

Kuva 39. F.B.K

Kuva 40. F.B.K Masalantien maisemassa, oikeassa reunassa entisen Osuuskaupan rakennuksen kulma.

Huvila-/palstatilat

Selvitysalueen huviloiden ja palstatilojen rakentaminen ajoittuu 1800-1900-luvun vaihteeseen ja 1900-luvun alun vuosikymmenille. Huviloiden ja palstatilojen muutoksiin on vaikuttanut yhteisenä tekijänä Porkkalan vuokra-alueen sulkeminen erilleen muusta alueesta. Osa selvitysalueen huviloista kuului vuokra-alueeseen ja täten olivat Neuvostoliiton alueella reilun vuosikymmenen. Vuokra-alueelle jääneistä rakennuksista osa tuhoutui jo vuokra-aikana, osa päätyi huonokuntoiseksi ja korjattiin vuokra-ajan jälkeen. Vuokra-ajan jälkeen monessa huvilassa ja palstatilassa on nähtävillä samanaikaisia korjauksia, muutoksia ja laajennuksia. Rakennusten muutoksia ja purkuja on luonnollisesti tehty myöhemmin muistakin syistä.

Osa huviloista on rakennettu alun perin vain kesäkäyttöön. Osa on sittemmin kunnostettu ympärivuotiseen asumiseen soveltuvaksi. Osa huviloista on yhä kesäkäytössä tai vapaa-ajan rakennuksina.

Huvilat ja palstatilat ovat jaettavissa karkeasti kahteen vyöhykkeeseen, Gräsnäsintien vyöhykkeeseen sekä Masalantien vyöhykkeeseen. Harvojen huviloiden tai palstatilojen välille muodostuu enää nykytilanteessa näkymiä myöhemmän lisärakentamisen ja kasvillisuuden ansiosta, mutta näkymiä kuitenkin on, varsinkin lähellä toisiaan sijaitsevilta huviloilta ja palstatiloilta toisille. Millekään tietylle aikakaudelle tai tyyliuunnalle eheiksi kokonaisuuksiksi vyöhykkeitä ei voi kuitenkaan kutsua, sillä ne ovat täydentyneet vuosikymmenien saatossa eri aikakausien uudisrakentamisella tasaisesti. Kartalle muotoillut huvilavyöhykkeet ovat muodostuneet ennemminkin maaston ja liikkumisen otollisuuden mukaan. Huvilat sijoittuvat suunnilleen samaan korkeusaemaan ja niiden julkisivut ovat pohjois-etelä- tai luoteis-kaakkois-suuntaisesti. Lisäksi suurin osa huviloista on lähes yhtä kaukana alueen läpi kulkevista Gräsnäsintiestä ja Masalantiestä.

Kuva 41. Rönnkulla, palstatilan luonnonkiviperustuksisen ja savupiipullisen keskiosan asuintiloja on laajennettu myöhemmin L:n muotoiseksi.

Kuva 42. Granboda, huvilan vasemmalla puolella oletettavasti 50-luvulla lisätty teräsputkirakenteinen huvimaja ja oikealla puolella 50-luvun betoniperustuksinen matalampi laajennusosa, joka toimii mm. sisäänkäyntinä myöhemmin pihalle tehdyn parkkipaikan puolelle.

Rönnkulla (3)

Rönnkullan tila on lohkottu Jofsin tilasta vuonna 1914 ja sen päärakennus on valmistunut jonkin aikaa tämän jälkeen, noin 1920. Rakentamistavaltaan ja tyyliltään Rönnkulla on ennemminkin pientila kuin huvila, vaikka huvila-aikakauteen ja huvilavyöhykkeeseen sijoittuukin. Pihapiirissä sijaitsee myös toinen 1900-luvun alkupuolen asuinrakennus, joskin molempia on sittemmin muutettu.

Punaisella lautavuorauksella verhoiltu 1-kerroksinen pää-/asuinrakennus on ajan saatossa saanut mm. kaakkoissivulle suurehkon laajennusosan, uudet ikkunat sekä uuden ulkoverhouksen. Lisäksi sen sisäänkäynnin yhteyteen on rakennettu valokatteinen kuisti puisine portaineen. Myös toista kiinteistön asuinrakennusta on laajennettu eteläpäädytään uudella kuistilla.

Rakennuskokonaisuudella on maisemallista arvoa osana huvila-/palstatilavyöhykettä. Päärakennuksella on myös kulttuurihistoriallista arvoa.

Bergkulla (4)

Bergkulla on niin ikään rakennettu 1920-luvulla. Vanhojen karttojen ja ilmakuvien perusteella rakennuksen eteläosaa on laajennettu L:n muotoiseksi 1950-1970-lukujen välissä.

Nykyisin rakennuksessa on vaaleanvihreäksi maalattu vaakasuuntainen lautaverhous ja harjakatto. Laajennusosa poikkeaa ainakin kattomuotoilultaan sekä ikkunatyypeiltään vanhemmasta osasta.

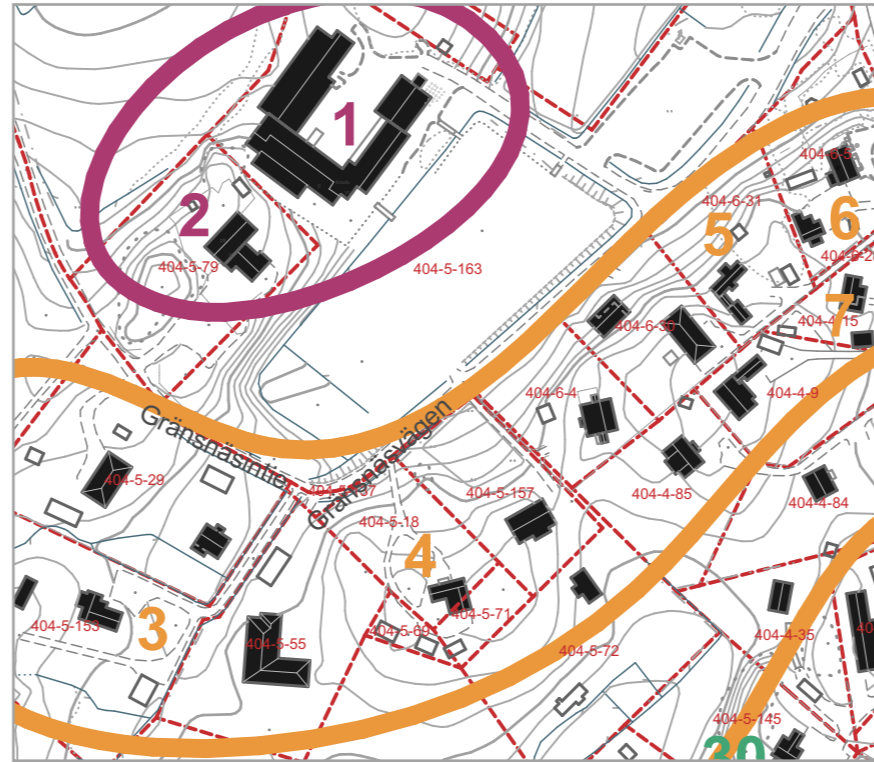
Rakennuskokonaisuudella on maisemallista arvoa osana huvila-/palstatilavyöhykettä.

Grönbacka (5)

Myös Grönbacka on erotettu aikanaan Jofsin tilasta, 1910. Kiinteistö sijaitsee vanhalla sikalaitumella (Backman 1991). Punaisen L:n muotoisen päärakennuksen luonnonkiviperustuksinen vanhin osa L:n nurkassa lienee 1800-luvun puolelta, joskin rakennusta on laajennettu merkittävästi nykyiseen muotoonsa.

Päärakennus on 1-kerroksinen, harjakattoinen, punainen ja pystyrimalaudoituksin verhoiltu. Osa pihapiirin talousrakennuksista vaikuttavat myös vanhoilta, mahdollisesti 1900-luvun alkupuoliskolta.

Grönbackalla ja sen pihapiirillä on maisemallista arvoa osana huvila-/palstatilavyöhykettä. Rakennuksen vanhimmalla osalla on myös kulttuurihistoriallista arvoa.

Kuva 43. Kohteet kartalla.

Kuva 45. Rönnkulla, Päärakennus edustalla ja toinen asuinrakennus (osin keltainen) taustalla).

Kuva 44. Bergkulla.

Kuva 46. Grönbacka.

Hellebo (6)

Hellebon nykyisessä kiinteistössä on kaksi ympäri vuoden asuttavaa päärakennusta. Hellebon kiinteistö sijaitsee samalla vanhalla sikalaitumella kuin Grönbacka ja jossa on aiemmin sijainnut neljän tilan rajat. Hellebon palstan on ostanut vuonna 1909 Viktor Lindström Ingvastin tilalta. Palstalla sijaitsi silloin pieni mökki, jota Lindström laajensi (nykyinen vanhempi päärakennus). Päärakennuksen laajennukset ovat nähtävissä mm. rakennusosien erilaisina kattomuotoina.

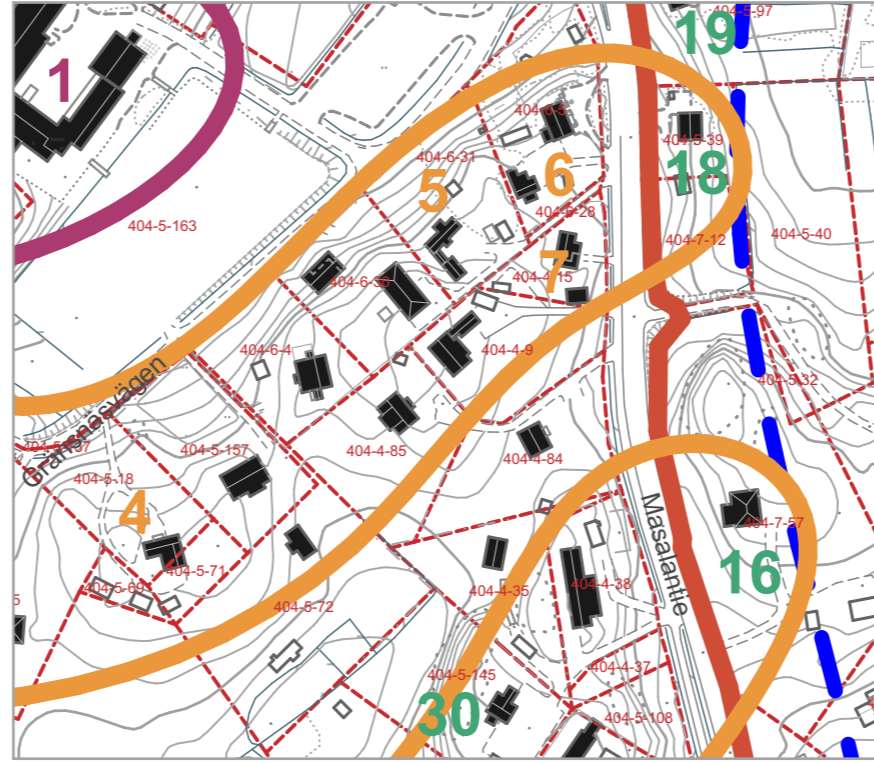
Hellebon talossa on toiminut sittemmin mm. Bertha ja Karl Petterssonin myymälä tai kyläkauppa. Myymälä siirrettiin vanhemmasta asuinrakennuksesta lähemmäs Masalantietä vuonna 1958 tontille valmistuneen toisen asuinrakennuksen pohjakerrokseen. 50-luvun uudempi loiva harjakattoinen asuinrakennus on tehty osittain vanhan taitekattoisen autotallirakennuksen päälle, osa autotallista on vielä rakennuksessa kiinni. Ensimmäisen kerroksen ikkunoita on pienennetty alkuperäisistä 50-luvun liiketilan ikkunoista.

Hellebon rakennuksilla on maisemallista arvoa Masalantien / Suuren Rantatien varressa näkyvinä rakennuksina, osana huvila-/palstatilavyöhykettä sekä kaupankäyntiin liittyvää historiallista arvoa.

Fagerkulla (7)

Fagerkulla on ollut Gussin tilan mäkitupa (Backman 1991). Kiinteistön nykyinen päärakennus sijaitsee vanhan 1920-luvulla laajennetun rakennuksen paikalla ja on kiinteistörekisterin ja Backmanin valokuvaan verraten ilmeisesti puretun rakennuksen mallin mukaan tehty uudisrakennus 2000-luvulta. Kiinteistön eteläpuolelle ja lähemmäs Masalantietä sijoittuva pienempi sivurakennus kellarilla on todennäköisesti 1900-luvun alusta, kuten purettu päärakennus. Sivurakennus sijaitsee näyttävästi Masalantien / Suuren Rantatien varressa korkeine lohkokiviperustuksineen.

Vanhemmalla asuin- / vapaa-ajanrakennuksella on maisemallista arvoa Masalantien / Suuren Rantatien varressa näkyvänä rakennuksena ja osana huvila-/palstatilavyöhykettä.

Kuva 47. Kohteet kartalla.

Kuva 49. Hellebo, vanhempi asuinrakennus.

Kuva 48. Fagerkulla, 2000-luvun asuinrakennus oikealla ja vanhempi kellarillinen sivurakennus vasemmalla.

Kuva 50. Hellebo, uudempi asuinrakennus.

Soltorp (16)

Soltorpin palstan ensimmäinen omistaja oli Ida Jäppinen (1911-1930) ja tila on erotettu Siggasista vuonna 1912. Villa Soltorp valmistui 1914 alkujaan kesähuvilaksi, mutta on nykyisin ympärivuotisessa käytössä oleva asuinrakennus. Soltorp on yksi isoimmista ja vanhimmista hyvin säilyneistä huviloista Masalantien varressa.

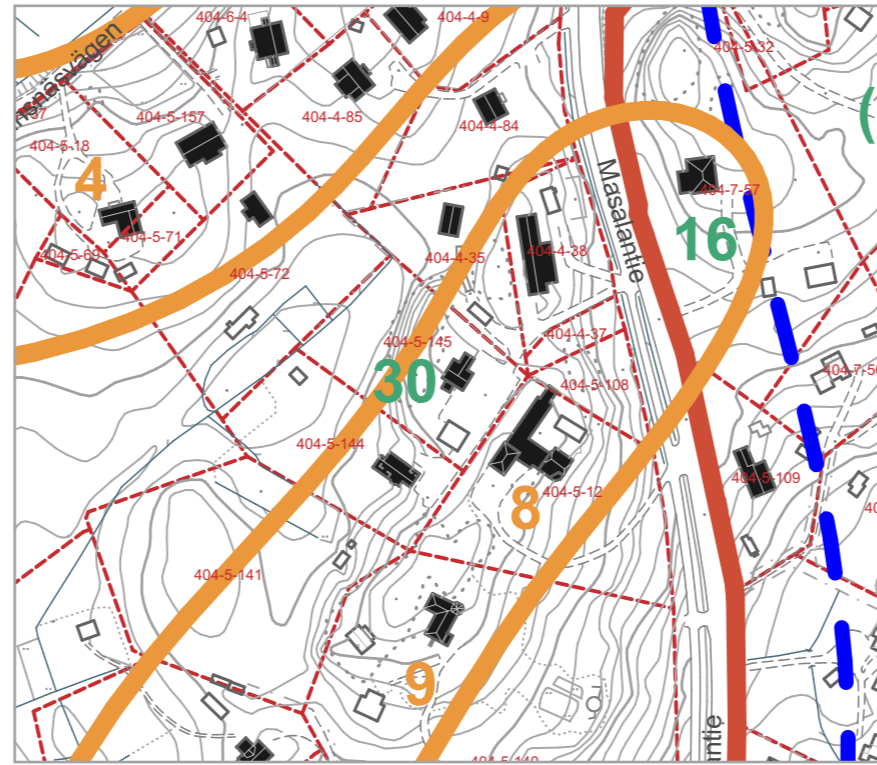
Rakennus on korkea 2-kerroksinen asuinrakennus aumatulla taitekatolla ja siinä on lisäksi osin maanpinnan yläpuolelle sijoittuva kellarikerros. Sen julkisivumateriaaleja sekä ikkunat on uusittu. Rakennuksen pihapiirissä on hyvin hoidettu puutarha kukkaistutuksineen.

Amalienborg (30)

Amalienborg on valmistunut kiinteistörekisterin mukaan vuonna 1940. Rakennusta on laajennettu ja rakennusosia uusittu, mutta siinä on nähtävissä rintamamiestalolle tyypillisiä piirteitä kuten rakennuksen pohjan muoto, 1 1/5-kerroksisuus ja päätyjulkisivujen suhteet.

Högtorp (8)

Högtorp on monimuotoinen rakennus. Kiinteistö on rekisteröity karttapalvelun mukaan 1913, mutta rakennuksen rakentamisvuosi on 1964. Ilmakuvista päätellen nykyisen rakennuksen paikalla on sijainnut toinen rakennus. On mahdollista, että itäinen 2-kerroksinen osa nykyisestä päärakennuksesta on vanhan päärakennuksen kohdalla ja sisältää osia siitä, mutta ulkoisesti tarkasteltuna mahdollisesta vanhasta huvilasta ei näy selviä merkkejä.

Kuva 51. Kohteet kartalla.

Kuva 52. Soltorp ja puutarhaa.

Kuva 53. Amalienborg.

Kuva 54. Högtorp

Furubacka N:o 2 (18)

Masalantien itäpuolella sijaitseva pienehkö satulakattoinen asuinrakennus lienee siirretty paikalleen 1920-luvulla (Backman). Rakennuksessa on 1,5 kerrosta ja kellari sekä erityyylisiä vanhoja ikkunoita.

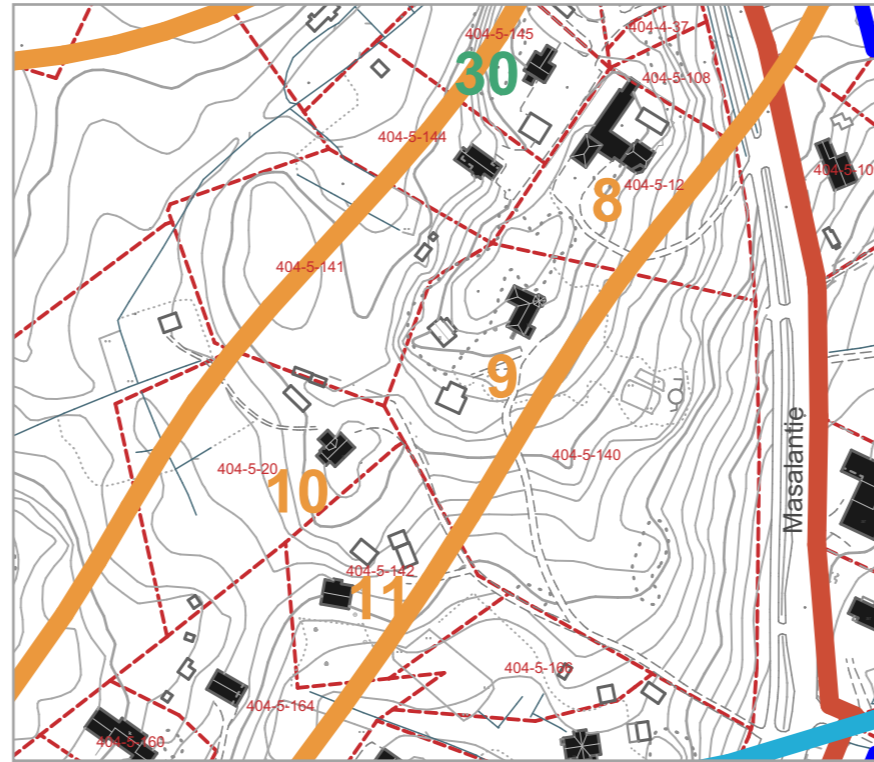
Tallåsa (9)

Rautatievirkailija Harald Brander osti palstan Jofsin tilasta erotettuna vuonna 1912 ja rakennutti sille huvilan seuraavana vuonna 1913. Alkuperäinen huvilarakennus oli suorakaiteen muotoinen ja siinä oli kuisti, jonka päällä sijaitsi parveke sekä aumattu taitekatto kattolyhdyillä. Jugend vaikutteita huvila on saanut historiallisista ilmakuista ja Sigbritt Backmanin kuvista pääellen vasta 90-luvun loppupuoliskolla torniaiheen sisältävän laajennuksen yhteydessä.

Merkittävin muutos huvilassa on ollut sen koillispäättyyn sijoittunut, rakennuksen koon lähes tuplannut laajennus. Sen torni näyttäytyy maisemassa pitkälle, jopa rautatielle ja Kehä III:lle saakka. Myös kuistin yhteyteen on lisätty ulkoneva katettu porrasosa ja samalla parvekkeen laajennus.

Rakennuksen pihapiiriin sijoittuu kaksi pienempää asuttavan rakennusta, joista lähempänä päärakennusta sijaitseva on rakennettu alunperin saunaksi päärakennuksen kanssa samaan aikaan (Backman 1991) ja toinen laajennuksen aikaa. Näiden lisäksi pihassa on myös pienempiä hirsirakenteisia talousrakennuksia, jotka lienevät siirretty tontille muualta.

Rakennusryhmällä on maisemallista arvoa Masalantien / Suuren Rantatien varressa näkyvinä rakennuksina ja osana huvila-/palstatilavyöhykettä. Päärakennuksella ja entisellä saunarakennuksella on lisäksi rakennushistoriallista arvoa aikakautensa edustajina.

Kuva 55. Kohteet kartalla.

Kuva 57. Tallåsa.

Kuva 56. Furubacka N:o 2, erilaisia vanhoja ikkunoita.

Kuva 58. Tallåsan pihapiirin aikalaisrakennus.

Sommarbo (10)

Sommarbo on niin ikään Jofsin tilasta lohkottu, vuonna 1914. Axel Johansson rakensi tilalle 1914 kesähuvilan ja sitä laajennettiin 1930-luvulla. 1917-1923 Sommarbota asusti säveltäjä Axel von Kothen ja hänen vaimonsa Valborg (Backman 1991). 1940- ja 1950-luvun ilmakuvissa pihapiirissä näkyy laaja puutarha. Pihan perällä sijaitsee myös arkkitehtonisesti mielenkiintoinen saunarakennus 20-luvun klassismin tyyliin (Backman 1991).

Rakennus on 1,5-kerroksinen, siinä on jyrkkä harjakatto ja etujulkisivulla suurehko kuisti, kuistin päällä parveke sekä kattolyhty. Lisäksi rakennuksessa on osin maanpäälle sijoittuva kellari. Myös rakennuksen lounaispäädyssä on kuisti.

Rakennuksella on kulttuurihistoriallista arvoa varsin hyvin säilyneenä 1900-luvun palstatila-asutukseen liittyvänä rakennuksena.

Johnses (11)

Johnses edustaa 1920-luvulla valmistuneita palstatilarakennuksia. Rakennusta on laajennettu ja kohteen asukkaan mukaan sitä on laajennettu useastikin.

1,5-kerroksisen asuinrakennuksen yksityiskohtana voidaan mainita sen eteläjulkisivulla olevat, oletettavasti alkuperäiset lyijylasit vaakunoin ja meriaiheihin koristeltuna.

Rakennuksella on rakennushistoriallista arvoa hyvin säilyneenä 1900-luvun palstatila-asutukseen liittyvänä rakennuksena sekä maisemallista arvoa osana huvila-/palstatilavyöhykettä.

Kuva 59. Kohteet kartalla.

Kuva 61. Johnses.

Kuva 60. Sommarbo.

Kuva 62. Johnsesin ikkunadetaljikkaa.

Sommarhem I (12)

Kirkkonummen yleiskaavassakin suojeltu jugendhuvila Sommarhem sijoittuu aivan porkkalan vuokra-alueen rajan kupeeseen. Fridolf Illman osti vuonna 1917 osan Eriksbergin palstaa, moinen jo vuonna 1919 junailija Mats Räsäselle, joka rakensi sille kaksi huvilaa. Isompi huvilarakennus, Sommarhem I rakennettiin vuonna 1923. Porkkalan vuokra-aikaan Sommarhem toimi rajavartioasemama ja rajavartijoiden asuintiloina ja vuonna 1953 rajavartiolaitos osti Sommarhemin. (Backman 1991)

Sommarhem on yksi alueen isoimmista ja parhaiten säilyneistä huviloista. 2-kerroksinen asuinrakennus on lähes neliön muotoinen, aumataitekattoinen ja sen etelänurkkaan on sijoitettu neliskulmainen torniosa. Rakennuksessa on piirteitä sekä jugendista että klassismista.

Sommarhemillä on maisemallista arvoa Masalantien / Suuren Rantatien varteen sijoittuvana huvilana ja osana huvila-/palstatalavyöhykettä, sotahistoriallista arvoa rajavartiolaitostoinnista sekä rakennushistoriallista arvoa erittäin hyvin aikakaudeltaan säilyneenä huvilarakennuksena.

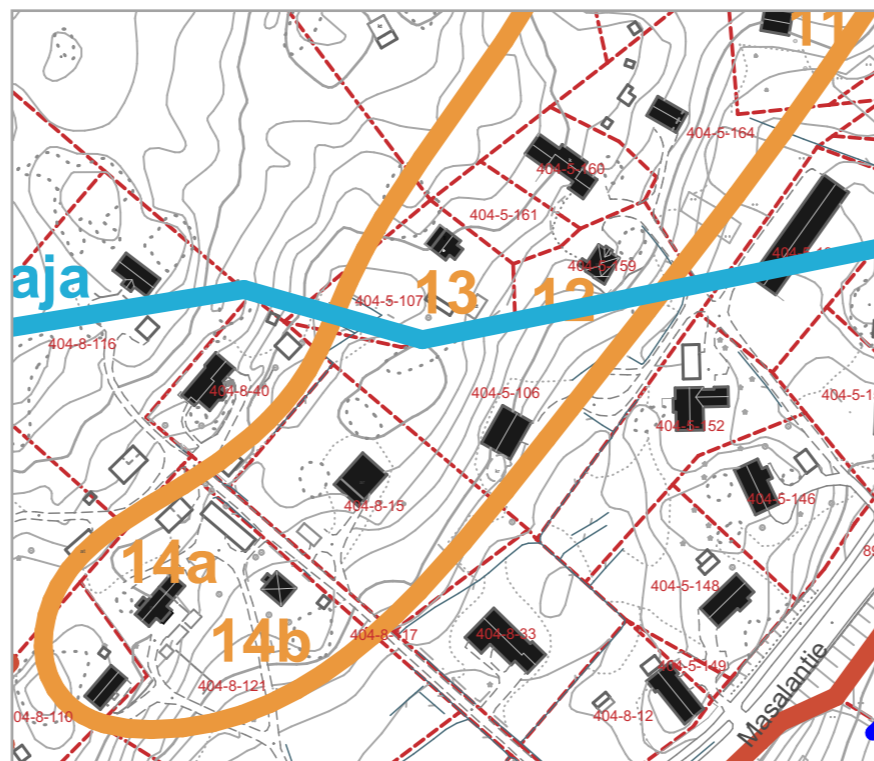
Sommarhem II (13)

Sommarhem-huviloita oli aikanaan kaksi kappaletta, joista pienempi, Sommarhem II on jossakin vaiheessa 2000-2010-luvulla purettu ja korvattu vuonna 2019 valmistuneella mansardikattoisella, vanhaa tyyliä ilmentävällä uudisrakennuksella.

Granboda (14 a&b)

Granboda puuhuvila on oletettavasti valmistunut 1920-luvulla. Se jäi Porkkalan vuokra-alueen sisään ja on yksi vuokra-aikana Neuvostoliitolle kuuluneista rakennuksista. Kiinteistön omistaa nykyisin Asunto Oy Kirkkonummen Granboda ja yhtiöön kuuluu myös viereinen 50-luvulla valmistunut 1-kerroksinen aumakattoinen asuinrakennus.

Granboda sijoittuu Masalantien huvilavyöhykkeeseen rinnemaastoon. Pihapiiri on aiemmin rajautunut metsään, mutta nykyisin sitä reunustaa uudempi rakentamien ja vaihteleva kasvillisuus. 1,5-kerroksisen huvilarakennuksen näyttävin arkkitehtoninen elementti on rakennuksen kaakkoisjulkisivulle sijoittuva isokokoinen frontoni avoparvekkeineen ja sen alle jäävä lasikuisti, jolta on näkymä pihapiiriin puutarhaan ja alemmas niitylle, entisille viljelmille. Rakennusta on laajennettu koillisjulkisivultaan matalammalla sisäänkäyntiosalla nykyisen parkkipaikan suuntaan. Asunto-osakeyhtiön toinen rakennus (14b) jää selkeästi huvilarakennusta pienemmäksi.

Kuva 63. Kohteet kartalla.

Kuva 64. Granboda päärakennus (yllä, 14a) ja Granboda uudempi asuinrakennus (alla, 14b).

Kuva 65. Sommarhem I.

Kuva 66. Sommarhem II uudisrakennus.

Granbodan päärakennuksella (14a) on maisemallista arvoa Masalantien / Suuren Rantatien varteen sijoittuvana huvilana ja osana huvila-/palstatilavyöhykettä sekä rakennushistoriallista arvoa kohtalaisen hyvin aikakautensa edustajana säilyneenä rakennuksena laajennusta lukuun ottamatta.

Vilhelmsberg (15)

Majbyn isännän August Wilhelm Åbergin poika Fredrik Wilhelm Åberg rakennutti Vilhelmsbergin 1900-luvun alussa (v. 1903) Majbyn tilasta lohkotulle palstalle. Rakennuksessa toimi vuoteen 1921 Luoman koulu. Porkkalan vuokra-alueen evakuointiin saakka paikalla toimi Gunnar Åbergin kauppapuutarha, mutta sodan myötä myös Vilhelmsberg jäi Porkkalan vuokra-alueen sisään.

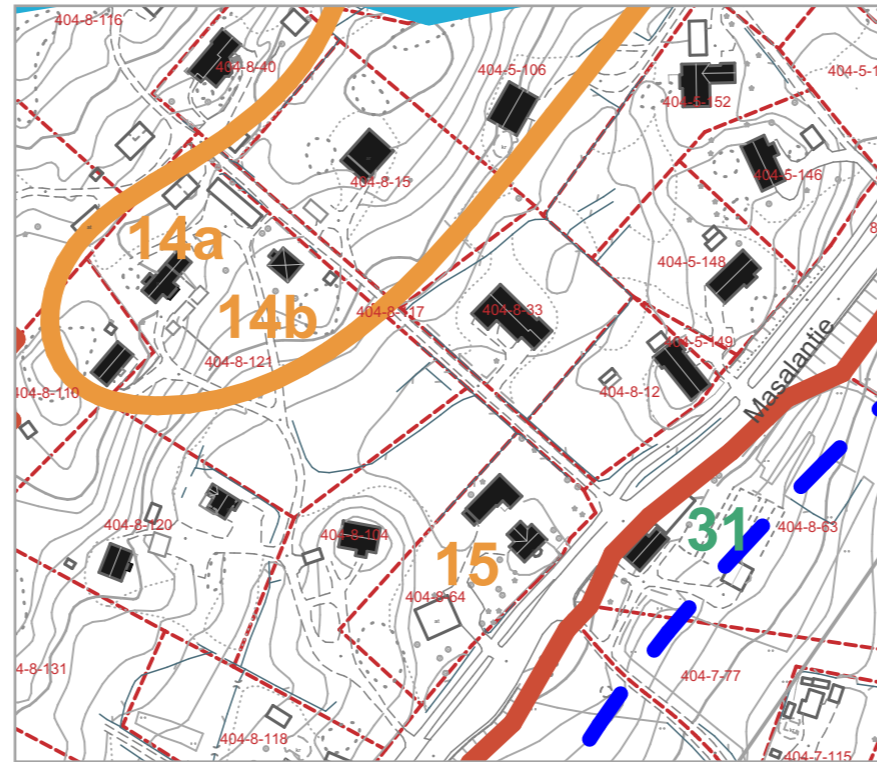
1,5-kerroksinen punainen asuinrakennus sijoittuu Masalantien huvilavyöhykkeestä hieman poiketen rinteessä alemmas, aivan Masalantien kuppeeseen. Rakennus on hirsirunkoinen ja sitä on laajennettu betonisokkelisen sisäänkäyntiosan/kuistin verran. Rakennuksen materiaaleja on luonnollisesti uusittu, muun muassa ikkunat ja julkisivuväritys poikkeavat alkuperäisestä ja kattona toimii nykyaikainen tiilikuvioitu peltikate.

Vilhelmsbergillä on maisemallista arvoa Masalantien / Suuren Rantatien varressa näkyvänä rakennuksena sekä kulttuurihistoriallista arvoa vanhana koulurakennuksena toimimisesta.

Ribacka II (30)

Nykyään asuinkäytössä oleva entinen puutarhan talousrakennus aivan Masalantien reunassa on valmistunut vuonna 1938, samoin puutarhan toinen ajosillallinen talousrakennus lienee 1930-luvulta. Loivasti itään laskeva pihapiiri on entistä kauppapuutarhan aluetta. (Stadionark 2015) Vuoden 1944 ilmakuvassa näkyy monta kasvi-huonetta ja puutarhaviljelyistutuksia.

Rakennus on tiilirunkoinen ja savitiilikatteinen vaalealla puurakenteisella vaja-osalla. Ribacka II toiminta kauppapuutarhana loppui Porkkalan vuokra-alueen evakuointiin.

Kuva 67. Kohteet kartalla.

Kuva 69. Ribacka II.

Kuva 68. Vilhelmsberg.

Kuva 70. Ribacka II, kauppapuutarhan talousrakennus.

Muut maininnan arvoiset asuinrakennuskohteet

Solliden (29)

Jälleenrakennusaikakauden asuinrakennus, valmistunut vuonna 1948. Omistajasuvun jäsenen mukaan kohde on rakennettu sijaintiinsa metsään Porkkalan vuokra-alueen ja maanomistustilanteen seurauksena, kun osa maista ja entinen asuinrakennus jäi vuokra-alueen sisäpuolelle.

Koivumäki (19)

Vuonna 1957 valmistunut keltainen rintamamiestalo.

Övre Furubacka (17)

Leskirouva Wilhelmiina Nikander osti Övre Furubackan vuonna 1917, jolloin tontilla sijaitsi vanhempi huvila. Mansardikattoinen asuinrakennus on rakennettu tontille 1940 (Kirkkonummen karttapalvelu) tai joidenkin tietojen mukaan jopa aiemmin (Backman). Rajavartiolaitos käytti huvilaa Porkkalan vuokra-ajan rajavartiolaitoksena.

Rakennus on hyvin säilynyt ja sen yhteyteen on rakennettu iso terassialue, samoin piha on hiljan kunnostettu.

Jofskulla (20)

Kiinteistörekisterin mukaan vuonna 1957 valmistunut rimalaudoitettu ja punamullattu rakennus. Muun muassa luonnonkiviperustuksesta päätellen rakennus on todennäköisesti vanhempi, 1900-luvun alkupuoliskolta.

Tallbacka (23)

Vuoden 1948 asuinrakennus. Kiinteistöön kuuluu edelleen kasvihuoneita.

Rai-bro (24)

Rai-Bron maat ovat aikanaan kuuluneet Tyriksen torppaan. Torppa on lohkottu Rai-Bron ja Frigårdin tiloiksi vuonna 1922. (Stadionark 2015) Nykyinen päärakennus on 1980-luvulta, mutta piharakennukset alempana mäen rinteessä ovat oletettavasti 1900-luvun alkupuolelta. Piharakennuksia on kolme, autotalli, kellarillinen vaja/varasto ja vanha asuinrakennus. Kuva vanhasta asuinrakennuksesta seuraavalla sivulla.

Kuva 71. Koivumäki.

Kuva 72. Jofskulla.

Kuva 73. Solliden.

Kuva 74. Övre Furubacka.

Kuva 75. Tallbacka kuvattuna kasvihuoneiden yli (vasemmalla).

Frigård (25)

Frigårdin maat ovat aikanaan kuuluneet Tyriksen torppaan. Torppa on lohkottu Rai-Bron ja Frigårdin tiloiksi vuonna 1922. (Stadionark 2015) Kiinteistöllä sijaitsee nykyisin kaksi asuinrakennusta, isompi vuonna 1986 rakennettu päärakennus sekä kiinteistörekisterin mukaan 1920-luvulla valmistunut asuin-/talousrakennus. Vanhempi asuin-/talousrakennus on L:n muotoinen, 1,5-kerroksinen, punaisella vaakalaudoituksella verhoiltu ja siinä on kiviperustus. Stadionark Oy:n tekemän haastattelun perusteella vanha asuinrakennus on 1860-luvulta. Vuoden 1944 ja 1954-56 ilmakuvissa kiinteistöllä näkyy mahdollisesti kasvihuoneita sekä viljelyalueita ja useita muita rakennuksia.

Norrkulla (26)

Norrkulla on vuonna 1922 lohkottu Hommaksen tilasta ja pihapiiri on aiemmin ollut Bobäck bäckenin puron laaksoon liittyvien peltojen ympäröimä. Päärakennus on valmistunut 1932 ja pihapiiri on edelleen puutarhamainen.

Solbacka (27)

Punainen lohkokiviperustuksinen kapea päärakennus on valmistunut kiinteistörekisterin mukaan 1912. Se sijoittuu näkyvästi Gränsnäsintien varteen. Rakennusta on laajennettu 1-kerroksisella osalla kaakkoon päin ja ikkunat sekä vesikate on uusittu. Pihapiiri on edelleen lähes yhtä avoin niiltä osin kuin se on avoimena viljelyalana vuoden 1944 ilmakuvassa lukuunottamatta tontista lohkottua naapurikiinteistön puolelle jäävä osaa, sekä Gränsnäsintien varteen Tassumäen kalliojyrkänteen jatkoksi kasvanutta metsikköä.

Kiinteistöön on kuulunut ennen lohkomista pieni harjakattoinen piharakennus, ilmeisesti saunarakennus. (Stadionark) Luonnonkiviperustuksinen rakennus on nykyään Solbergin kiinteistön puolella.

Solberg (28)

Päärakennus on valmistunut 2000-luvulla. Yksi piharakennuksista on entinen Solbacka:n saunarakennus, joka on mahdollisesti rakennettu Solbacka:n päärakennuksen kanssa samoihin aikoihin.

Kuva 76. Solbacka.

Kuva 79. Frigård.

Kuva 77. Rai-bro, edustalla vanha asuinrakennusrakennus.

Kuva 80. Solberg, päärakennus 2000-luvulta.

Kuva 78. Norrkulla.

Kuva 81. Solberg, piharakennuksia, entinen Solbackan saunarakennus on luonnonkiviperustuksinen.

3.3 RAKENNETUN YMPÄRISTÖN KUVITUSTA

Kuva 82. 1900-luvun alun huvilarakennuksia alueella; Granboda, Sommarhem I, Sommarbo ja Fagerkullan säilynyt sivurakennus.

Kuva 83. 1900-luvun alun huvilarakennuksia alueella; Hellebo (joka oli myös myymälärakennus) ja Tallåsa.

Kuva 84. 1900-luvun alun ja jopa vanhempia torppia/vaativattomampia asuinrakennuksia kaava-alueella; Grönbacka ja Rönnkulla.

Kuva 85. 1900-luvun alun ja jopa vanhempia torppia/vaativattomampia asuinrakennuksia kaava-alueella; Johnsens ja Bergkulla.

Kuva 86. Toisen maailmansodan jälkeisiä asuinrakennuksia/rintamamiestaloja kaava-alueella; Hellebo, Solliden ja Granboda b.

Kuva 87. Toisen maailmansodan jälkeisiä asuinrakennuksia/rintamamiestaloja kaava-alueella; Tallbacka ja Amalienborg.

3.4 MAISEMAN NYKYTILA, OMINAISPIIRTEET JA ARVOT

Seuraaviin kappaleisiin on koottu tiivistetysti selvitysalueen kulttuurimaiseman arvojen kannalta merkittävimmät ominaispiirteet ja arvot, jotta ne voidaan huomioida jatkosuunnittelussa. Arvojen määrittelyssä on huomioitu sekä maisema ja sen historiaan liittyviä ominaispiirteitä että maisemaan tiivistä liittyviä ekologisia arvoja.

Tassumäen maiseman arvoja ovat ne ympäristön ja kulttuurimaiseman ominaispiirteet, jotka maisemaa rikastuttaen tukevat luonnon monimuotoisuutta ja kertovat paikallisesta historiasta. Yhtenäiset avoimena vuosisatoja olleet peltoalueet sekä pienipiirteiset avoimet alueet ja niityt alueen sisällä luovat maisematilallista vaihtelua. Maiseman siluettin kannalta merkittävää kasvillisuutta ovat peltoja rajaavat metsänreunat sekä lakialueiden puusto. Muita merkittäviä kasvillisuusalueita ovat teiden reunapuusto ja historiallisten arvokäytösten puustomaiset puutarhat. Elinympäristöltään herkkiä kasvillisuusalueita selvitysalueella ovat Bobäck bäckenin puron ja pellon välinen kasvillisuusvyöhyke, avokalliot ja kosteikot. Tässä selvityksessä ei oteta kantaa alueen luontoarvoihin, vaan alueelle ollaan laatimassa erillinen luontoselvitys. Luontokohteiden sijainnit perustuvat silmämääräisiin havaintoihin maastokäynnillä.

Historiallista kerroksellisuutta alueella luovat nykyinen Masalantie, joka on osa historiallista Suurta Rantatietä sekä muut paikallaan vuosisatoja kulkeneet yhteydet, kuten Gränsnäsintie. Paikallisista elinkeinoista muistuttavat vanhat puutarhaviljelyyn liittyneet rakenteet, kuten kasvihuoneet ja pienet niityt huviloiden yhteydessä. Alueen halki on myös kulkenut Neuvostoliiton vuokra-alueena toimineen Porkkalan parenteesialueen raja, joka näkyi maastossa aina 1990-luvulle saakka.

Kulttuurimaiseman ominaispiirteet ja arvot

- ◆ Kulttuurimaiseman kannalta merkittävä yhtenäinen avoin alue Masalantien eli Suuren Rantatien länsipuolella, joka osuu selvitysalueen pohjoisosaan. Alue on ollut viljelyksessä ainakin 1700-luvulta saakka.
- ◆ Paikallisen maiseman ja ekologian sekä hulevesien viivytyksen kannalta merkittävät pienipiirteiset avoimet alueet.
- ◆ Avointen alueiden reunavyöhykkeet, metsänreunat.
- ◆ Kulttuurimaiseman kannalta merkittävät näkymäkokonaisuudet:
  1. Suuren Rantatien näkymät, näkymät avoimeen peltomaisemaan.
  2. Pitkät näkymäakselit alueelta avoimeen peltomaisemaan.
  3. Pitkät katunäkymät alueen sisällä.
  4. Näkyminen koukomaisemassa.
  5. Kehitettävät näkymät; korkeilta paikoilta avautuvat kapeat näkymälinjat alueen sisällä ja maisemaan.
- ◆ Maisemallisesti ja historiallisesti merkittävä tie, Suuri Rantatie, nykyinen Masalantie. Tielinjaus näkyvillä 1776 Kuninkaankartastossa.
- ◆ Maisemallisesti ja historiallisesti merkittävä tie tai polku. Gränsnäsintien ja Hommaksenkaaren osat. Majbyntie. Tielinjaus näkyvillä 1870 vuoden Senaatin kartalla.
- ◆ Kuninkaantien reunan puustomainen vyöhyke, jolla kasvaa vanhoja ja kookkaita puita.
- ◆ Bobäck bäckenin puron ja pellon välinen kasvillisuusvyöhyke.
- ◆ Avokallioalueet.
- ◆ Kosteikot.
- ◆ Huviloiden ja palstatilojen pihat ja puutarhat.
- ◆ Alueet, jolla on ollut paikallista puutarhaviljelyä ja kasvihuoneita 1900-1950-luvuilla.
- ◆ Parenteesialueen raja.

Kuva 88. Nykyinen Masalantie on osa historiallista Suurta Rantatietä. Metsäisten selänteiden ja avointen viljelyalueiden vaihtelu alueiden sekä korkeuserot rikastuttavat tiemaisemaa.

Kuva 89. Selvitysalue näkyy Masalantien maisemassa pitkälle.

Kulttuurimaiseman kannalta merkittävät näkymäkokonaisuudet

Tässä kappaleessa on käyty läpi näkymäkokonaisuuksia, joilla on merkitystä kulttuurimaiseman ominaispiirteiden ja arvojen säilymisen sekä alueen maiseman jatkokehittämisen kannalta.

1. Suuren Rantatien näkymät, näkymät avoimeen peltomaisemaan.

Alueen itäreunassa kaartuva Suuri Rantatie eli nykyinen Masalantie on osa valtakunnallisesti arvokkaaksi luokiteltua kulttuuriympäristöä (RKY). Kookas ja vanha puusto reunustaa tietä ja huviloiden puistomaisia piha-alueita ja rakennukset pilkahtelevat puiden väleistä tiemaisemaan. Osa huviloiden julkisivuista ja katoista näkyy aina junaradalle saakka.

Suljettujen, puoliavointen ja avointen näkymien vaihtelu rikastuttaa tiemaisemaa esimerkiksi kohdassa, jossa Masalantie laskeutuu koulun kohdalla peltoaukealle ja maisema avautuu Bobäck bäckenin suuntaan. Myös tien itäpuolelle junaradan suuntaan avautuu paikoitellen avoimia pitkiä näkymiä. Viljelyalueiden metsittyminen ja tienvarren rakentaminen ovat vuosikymmenten kuluessa muuttaneet tiemaisemia suljetummiksi.

2. Pitkät näkymäakselit alueelta avoimeen peltomaisemaan.

Peltojen metsittyminen ja pelloille rakentaminen ovat uhkana avoimen kulttuurimaiseman säilymiselle. Maiseman siluetissa yhteisellä avoimella alueella, sen reunoilla kasvavilla puilla eli pellon reunavyöhykkeellä sekä puustoisten selänteiden lakialueiden puilla on suurin merkitys kaukomaisemassa. Pitkille, maisemallisesti arvokkaille näkymille onkin tyypillistä eheä pellon reunavyöhyke ja maiseman siluetti. Perinteinen rakentaminen sijoitettiin selänteiden rinteille peltojen läheisyyteen, jolloin myös maaperän ominaisuudet sopivat paremmin rakentamiseen ja pienilmasto oli asumiselle suotuisampi. Rakennusten pilkahtelu puuston lomasta onkin tyypillistä pellon reunavyöhykkeelle.

Kuva 90. Masalantie laskeutuu alavalle viljelyaukealle ja ylittää Bobäck bäckenin puron.

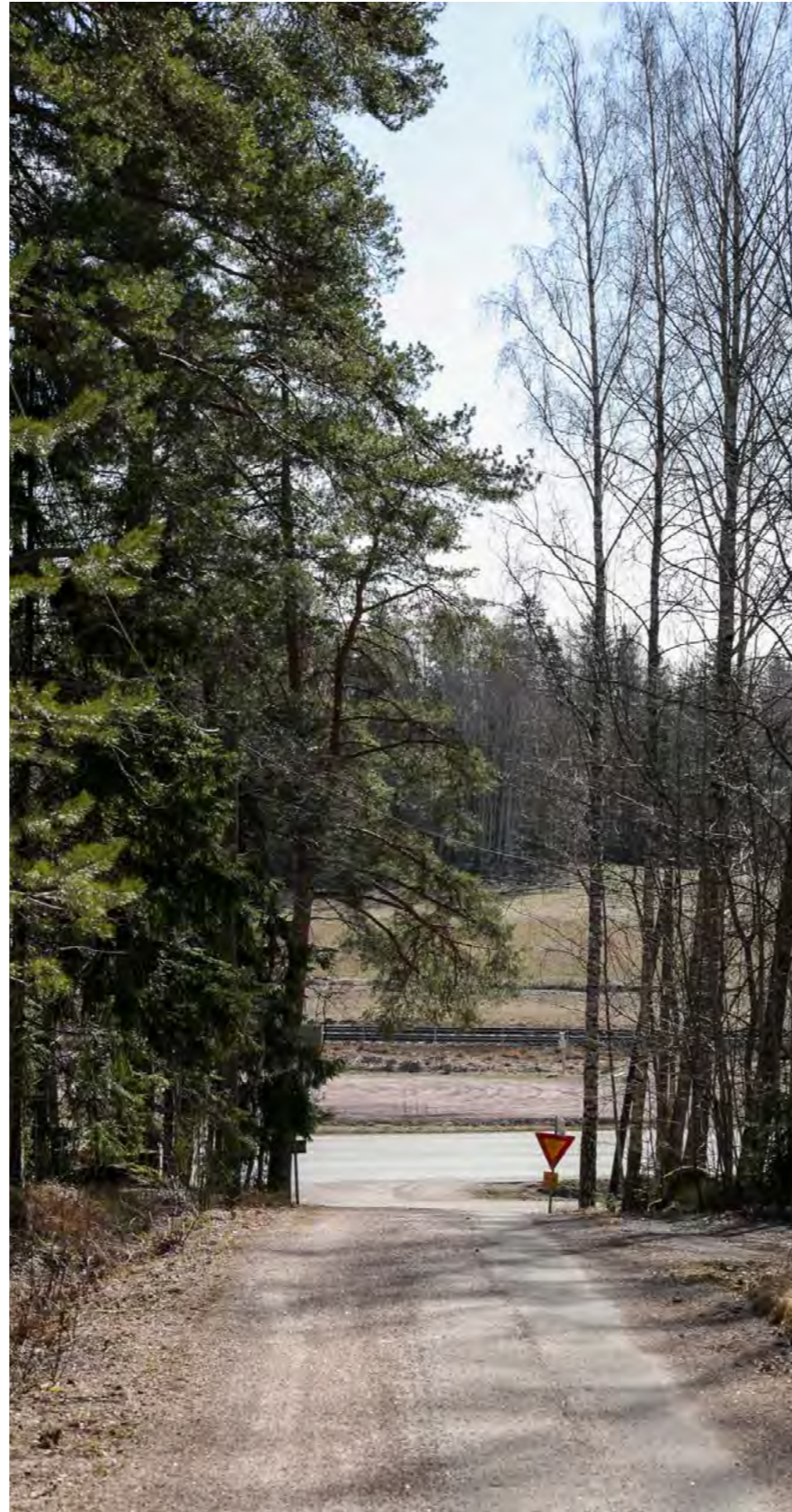

Kuva 91. Pellon reunaa kiertävältä Gränsnäsiintieltä avautuu pitkiä näkymiä viljelymaisemaan.

3. Pitkät katunäkymät alueen sisällä.

Selvitysalueen itäosan tieverkosto muodostuu Masalantiestä ja siitä selänteelle nousevista poikkikaduista. Huvilat ja uudemmat pientalot sijaitsevat näiden katujen, kuten Majbyntien, Vartiotuvantien, Rajavartijantien ja Rajapuominteiden varrella ja päätepisteissä metsään rajautuen. Asuntokatuojen varsilla kasvaa vanhaa ja kookasta puustoa ja paikoitellen kadut rajautuvat talojen puutarhoihin tai metsään. Tien varsilla on myös avoimia matalikkoihin muodostuneita kosteikkoja ja heinikköjä. Maasto laskeutuu Masalantien suuntaan ja sitä myöten avautuu pitkiä näkymiä tien toisen puolen pellon yli junaradan suuntaan.

Kuva 92. Eri vuosikymmenten pientalorakentamista ja huvila Villa Sommarhem Rajavartijantien varrella. Pihakatu rajautuu sivurakennuksiin ja puutarhaan.

Kuva 93. Metsänreunaan rajautuva Rajapuomintie laskeutuu jyrkästi Masalantielle.

Kuva 94. Esimerkiksi Vartiotuvantien varrella kasvaa komeaa puustoa.

4. Näkyminen kaukomaisemassa

Laajemman maisemakokonaisuuden kannalta on tärkeää tarkastella maisemaa ja siinä tapahtuvia muutoksia selvitysalueen ulkopuolelta käsin. Avointen alueiden kuten peltojen ja vesistöjen reunavyöhykkeet näkyvät pitkälle maisemassa. Pellot ja niiden ympäristön perinteinen rakentaminen muodostavat osan maamme historiallista kulttuurimaisemaa, jolle on tyypillistä eheä selänteiden puuston muodostama maiseman siluetti ja tiukasti puiden rajaama pellon reunavyöhyke. Pienmittakaavaiset rakennukset pilkahtelevat pellon suuntaan puiden lomasta. Selvitysalue näkyy pitkälle pohjoisesta Hvitträskintieltä, erityisesti lehdettömänä aikana, sekä idästä junaradalta ja Kehä III:lta.

Kuva 95. Näkymä selvitysalueelle idästä junaradan takaa, Kehä III reunalta. Masalantien puusto muodostaa maiseman siluetin. Huvilat pilkahtelevat puiden lomasta.

Kuva 96. Selvitysalueen maiseman siluetti näkyy Hvitträskintielle.

5. Kehitettävät näkymät: korkeilta paikoilta avautuvat kapeat näkymälinjat alueen sisällä ja maisemaan.

Selvitysalueen maisemarakenne koostuu kallioisista selännekumpareista ja matalimmista laaksoalueista, joiden kasvillisuus on rehevämpää. Kumpareilta avautuu lehdettömänä aikana kapeita pitkiä näkymälinjoja avoimeen peltomaisemaan. Kallioselänteiden puusto on kitukasvuista ja harvaa, mutta rinteet kasvavat paikoitellen tiheää lehtipuustoa. Näitä näkymiä voidaan tulevaisuudessa hyödyntää ja kehittää, avaten niitä harkitusti nuorempaa lehtipuustoa harventamalla, jolloin paikallinen maisema rikastuu.

Kuva 97. Selvitysalueen selänteiltä ja rinteiltä on näkymiä avoimelle viljelyaukealle, erityisesti lehdettömänä aikana.

Kuva 98. Tassumäen kallioselänteiden lakialueilta avautuu puiden läpi näkymiä pitkälle maisemaan.

Kuva 99. Alueen näkymiä voidaan kehittää tulevan maankäytön suunnittelun yhteydessä. Maiseman korkeilta paikoilta voidaan maisemanhoidollisilla toimenpiteillä avata harkitusti kapeita näkymälinjoja avoimeen maisemaan.

Merkittävät avoimet alueet ja reunavyöhykkeet

- ◆ Kulttuurimaiseman kannalta merkittävä yhtenäinen avoin alue Masalantien eli Suuren Rantatien länsipuolella. Alue on ollut viljelyksessä ainakin 1700-luvulta saakka.

Jo vuoden 1776 Kuninkaankartassa Bobäck bäckenin puron ympäristö erottuu avoimeja viljelyalueena, jonka ympäristössä on Luoman kylään liittyviä tiluksia. Avoin alue on aikaisemmin jatkunut pitkälle Espoolahdelle saakka. Sittemmin ojan varsi on rehevöitynyt huomattavasti, entiset pellot ovat metsittyneet ja niitä on otettu rakennusmaaksi. Jäljelle jäävä avoin pelto Bobäckin koulun pohjois- ja kaakkoispuolella on kulttuurimaiseman kannalta merkittävin selvitysalueella säilynyt avoin maisematila.

- ◆ Paikallisen maiseman ja ekologian sekä hulevesien viivytyksen kannalta merkittävät pienipiirteiset avoimet alueet.

Masalantieltä poikkeavat pistokadut nousevat Tassumäelle paikoitellen jyrkässä ja kumpuilevassa maastossa. Alavammat alueet ovat olleet viljely- ja puutarhakäytössä 1900-luvun puolivälissä. Tonttien rajoille ja rakennusten välimaastoon jäävät peltoalueet ovat kutistuneet entisestä, mutta säilyneet pienipiirteisinä avoimina ja puutarhamaisina alueina, jotka nykyisin ovat asukkaiden virkistyskäytössä ja niittyinä. Näillä alueilla on myös merkitystä ekologisina yhteyksinä sekä hulevesien kertymisen ja johtumisen kannalta.

- ◆ Merkittävät metsänreunat

Avointen tilojen reunavyöhykkeet ovat erityisen tärkeitä kulttuurimaiseman arvojen säilymisen kannalta. Peltoa rajaavat metsänreunat muodostavat kaukomaiseman siluetin yhdessä selänteiden lakialueiden puuston kanssa. Reunavyöhyke toimii myös merkittävänä ekologisena yhteytenä. Kulttuurimaiseman arvojen säilymisen kannalta reunavyöhykkeiden yhtenäisenä säilyminen on tärkeää. Jos metsätalousmailla tehdään hakkuita, tulisi metsänreunaan jättää parinkymmenen metrin levyinen puustoinen suojavyöhyke, jotta yhtenäistä reunavyöhykettä ei menetetä. Jos pellonreunaan rakennetaan, tulisi reunavyöhyke säilyttää. Jos reunapuustoa kuitenkin menetetään tai pellolle rakennetaan, tulisi avoimelle alueelle istuttaa uusi reunavyöhyke.

Kuva 100. Ilmakuva vuodelta 1944. Bobäck bäckenin ympäristö oli laajasti viljelyssä ja pellot jatkuivat idässä Espoolahdelle saakka. Nykyisin ojan ympäristö on huomattavan rehevöitynyt ja osa entisistä pelloista on metsittyneet ja osa otettu rakentamiskäyttöön. (MML, Avoimet aineistot, Historialliset ilmakuvat)

Kuva 101. Alava pieni niitty huvila-alueella toimii myös hulevesien reittinä.

Kuva 102. Pieni niittyaukea Vartiotuvantiellä.

Merkittävä kasvillisuus

Kasvillisuudella ja erityisesti puustolla on merkittävä rooli maiseman arvojen kannalta. Puusto luo maiseman siluetin niin maiseman korkeilla paikoilla, rannoilla kuin peltojen reunassakin ja rajaa rakennettuja alueita, kuten teitä ja pihoja.

Kookas puusto on jo sellaisenaan arvokasta ja tulisi lähtökohtaisesti säilyttää, mutta toisaalta ympäristön rehevöityminen ja avointen alueiden metsittyminen uhkaavat kulttuuriympäristön arvoja. Ympäristön kehittämisessä pitäisi pyrkiä vaihtelevien maisematilojen ja elinympäristöjen luomiseen alueen historiallista kerroksellisuutta ja maiseman arvoja korostaen. Merkittävän kasvillisuuden kartoittamisella pyritään turvaamaan kulttuurimaiseman arvojen säilyminen myös alueen käynnissä olevassa kehittämisprosessissa.

- ◆ Suuren Rantatien reunan puistomainen vyöhyke, jolla kasvaa vanhoja ja kookkaita puita.

Selvitysalueen halkoo yksi Suomen merkittävimmistä historiallisista reiteistä Suuri Rantatie. Nykyisin selvitysalueella Masalantienä kulkeva yhteys on luokiteltu valtakunnallisesti arvokkaaksi rakennetuksi ympäristöksi. Selvitysalueen kohdalla Suuren Rantatien tieympäristön maisema on vaihtelevaa. Masalan kylältä etelästä alueelle tultaessa tien itäpuolelle avautuu peltomaisemia ja vanhojen ilmakuvien perusteella tieltä on vielä 1950-luvulla saattanut nähdä aina Espoonlahdelle saakka. Tien länsipuolella Tassumäen metsäinen kallioselänne ja paikoitellen tiehen rajautuvat tonttipihat reunustavat tiemaisemaa. Tien reunalla kasvaa monilajista puutarhakasvillisuutta ja metsäisimmillä osilla kookkaita kuusia, mäntyjä, koivuja ja jalopuita. Pistomaiset huviloille johtavat pihakadut rytmittävät tien länsipuolta. Bobäckin koulun kohdalla maasto laskeutuu ja avoin peltomaisema avautuu länteen.

- ◆ Bobäck bäckenin puron ja pellon välinen kasvillisuuvyöhyke.

Pellon ja Bobäck bäckenin välinen kasvillisuus on rehevöitynyt huomattavasti vuosikymmenten saatossa. Rantavyöhykkeellä kasvaa lehtipuustoa ja pensaikkoa, joka länteen Hvitträskin suuntaan mentäessä levenee metsiköksi. Alue on aikaisemmin ollut rantaan saakka viljelykäytössä ja avoimena, jolloin myös näkymät ovat olleet avarampia. Nykyisin vesistöjen rantavyöhykkeillä suositellaan kuitenkin säilytettävän kasvillisuutta, jolloin se imee ja puhdistaa vesistöön valuvia vesiä. Kasvillisuus muodostaa myös ekologisen käytävän alueella liikkuville eläimille.

Kuva 103. Bobäck bäckenin puron varren kasvillisuus on vuosien varrella rehevöitynyt huomattavasti 1940-50 -lukujen tilanteesta (edellisen sivun kuva).

Kuva 104. Selvitysalueella on runsaasti avokallioalueita.

Kuva 105. Selänteiden väleissä on paikoitellen laajoja kosteikkoja. Alueelle ollaan laatimassa luontoselvitystä.

◆ Avokallioalueet.

Avokallioalueet ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäviä ja niiden elinympäristöt ovat muutoksille herkkiä alueita.

◆ Kosteikot.

Selvitysalueen selänteiden väleihin jää paikoitellen matalampia kohtia, joihin on muodostunut kosteikkoja. Nämä alueet ovat ekologiaaltaan monimuotoisempia ja niiden ekosysteemit ovat herkempiä muutoksille. Alueen luontoarvoja kartoitetaan tarkemmin erillisessä selvityksessä.

◆ Huviloiden pihat ja puutarhat.

Huviloiden puoliavoimet ja puistomaiset pihat ja puutarhat muodostavat yhdessä rakennetun ympäristön kanssa kulttuurihistoriallisesti merkittävän kokonaisuuden. Piholla kasvaa kookkaita mäntyjä ja jalopuita sekä puutarhakasvillisuutta. Osa pihosta on erityisen viehättäviä ja hyvinhoidettuja ja korostavat kauniisti arvorakennusten luonnetta.

◆ Alueet, jolla on ollut paikallista puutarhaviiljelyä ja kasvihuoneita 1900-1950-luvuilla.

Puutarhaviiljely palstoilla ja kasvihuoneissa on ollut alueella tyypillistä 1900-luvun puolivälissä. Selvitysalueella koulun luoteispuolella sijaitsee kaksi hylättyä kasvihuonetta, jotka on rakennettu 1940-50 -luvulla. Kasvihuoneet näkyvät vuoden 1954 ilmakuvassa. Kasvihuoneita on sijainnut myös muualla alueella. Vuosien 1944 ja 1954 vuosien ilmakuvissa on Masalantien molemmilla puolin näkyvissä hedelmäviljelyyn liittyneitä puutarhapalstoja. Nämä kohteet ovat muistoja paikallisesta maatalouskulttuurista.

Historialliset tielijaukset ja paikalliset kulttuuriympäristökohteet

◆ Maisemallisesti ja historiallisesti merkittävä tie, Suuri Rantatie, nykyinen Masalantie. Tielinjaus näkyvillä 1776 Kuninkaankartassossa.

Selvitysalueen halkoo yksi Suomen merkittävimmistä historiallisista reiteistä Suuri Rantatie. Nykyisin selvitysalueella Masalantienä kulkeva yhteys on luokiteltu valtakunnallisesti arvokkaaksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi (RKY).

Kuva 106. Huviloiden pihat yhdessä arvorakennuksen kanssa muodostavat kulttuurihistoriallisesti arvokkaan kokonaisuuden. Kuvassa Villa Sommarbo 1930-luvulta.

Kuva 107. Bobäckin koulun luoteispuolella on kaksi vanhaa ja ränsiä kasvihuonetta, jotka ovat olleet käytössä 1950-luvulla.

Kuva 108. Kuvassa karttayhdistelmä, jossa opaskartta sekä Senaatin kartta vuodelta 1870. Gränsnäsintien tielinjaus on pysynyt melko samana. Kuvasta voidaan huomata myös vanhoja alueen sisäisiä yhteyksiä. (Kuva: Kirkkonummen karttapalvelu, hakupäivä 19.6.2023)

- ◆ Maisemallisesti ja historiallisesti merkittävä tie tai polku. Gränsnäsintien ja Hommaksenkaaren osat. Majbyntie. Tielinjaus näkyvillä 1870 vuoden Senaatin kartalla.

Selvitysalueella on myös muita tieyhteyksiä, jotka näkyvät jo 1870-luvun Senaatin kartalla. Näitä reittejä ovat osat Gränsnäsintiestä ja Hommaksenkaaresta. Nykyinen Tassumäen kallio-selänteen pohjoisreunaa kulkevalta Gränsnäsintieltä on ollut yhteys Majbyntiehen ja Suureen Rantatiehen. Tielinjaukset ovat paikoitellen nykyisten reittien mukaisia ja paikoitellen eroavat niistä hieman.

- ◆ Parenteesialueen raja.

Selvitysalueen vanhoista ilmakuvista on nähtävillä, että selvitysalueen halki kulkevan Porkkalan vuokra-alueen raja näkyi maastossa aina 1990-luvulle saakka. Nykyisin kasvillisuus on peittänyt rajan lähes täysin, eikä se juuri erotu. Suomi joutui vuokraamaan alueen toisen maailmansodan yhteydessä Neuvostoliitolle vuosiksi 1944–1956.

Kuva 109. Entistä Parenteesialueen rajaa merkitsevät uudehkot muistomerkit maastossa.

Kuva 110. Masalantie Luomankujalta lounaaseen.

3.5 ARVOKARTTA

Maiseman arvot ja merkittävä kasvillisuus

- Kulttuurimaiseman kannalta merkittävä yhtenäinen avoin alue, pelto/niitty. Alue on ollut viljelyksessä/avoimena ainakin 1700-luvulta saakka.
- Paikallisen maiseman ja ekologian sekä hulevesien viivytyksen kannalta merkittävä pienpiirteinen avoin/puoliavoin alue.
- Merkittävä metsänreuna
- Suuren Rantatien reunan puistomainen vyöhyke, jolla kasvaa vanhoja ja kookkaita puita.
- Bobäck bäckenin ja pellon välinen kasvillisuusvyöhyke, jolla on merkittävää ekologista yhteyttä sekä hulevesien viivytyksen kannalta.
- Avokallio. Maisemallisesti ja elinympäristöltään herkkä alue.
- Kosteikot. Maisemallisesti ja elinympäristöltään herkkä alue.*
- Alue, jolla on ollut paikallista puutarhavihlyä tai kasvihuoneita 1900-1950 -luvulla.**

* Sijainti summittainen. (lähde: maastokäynnit 2023. Alueelle ollaan laatimassa luontoselvitystä.)

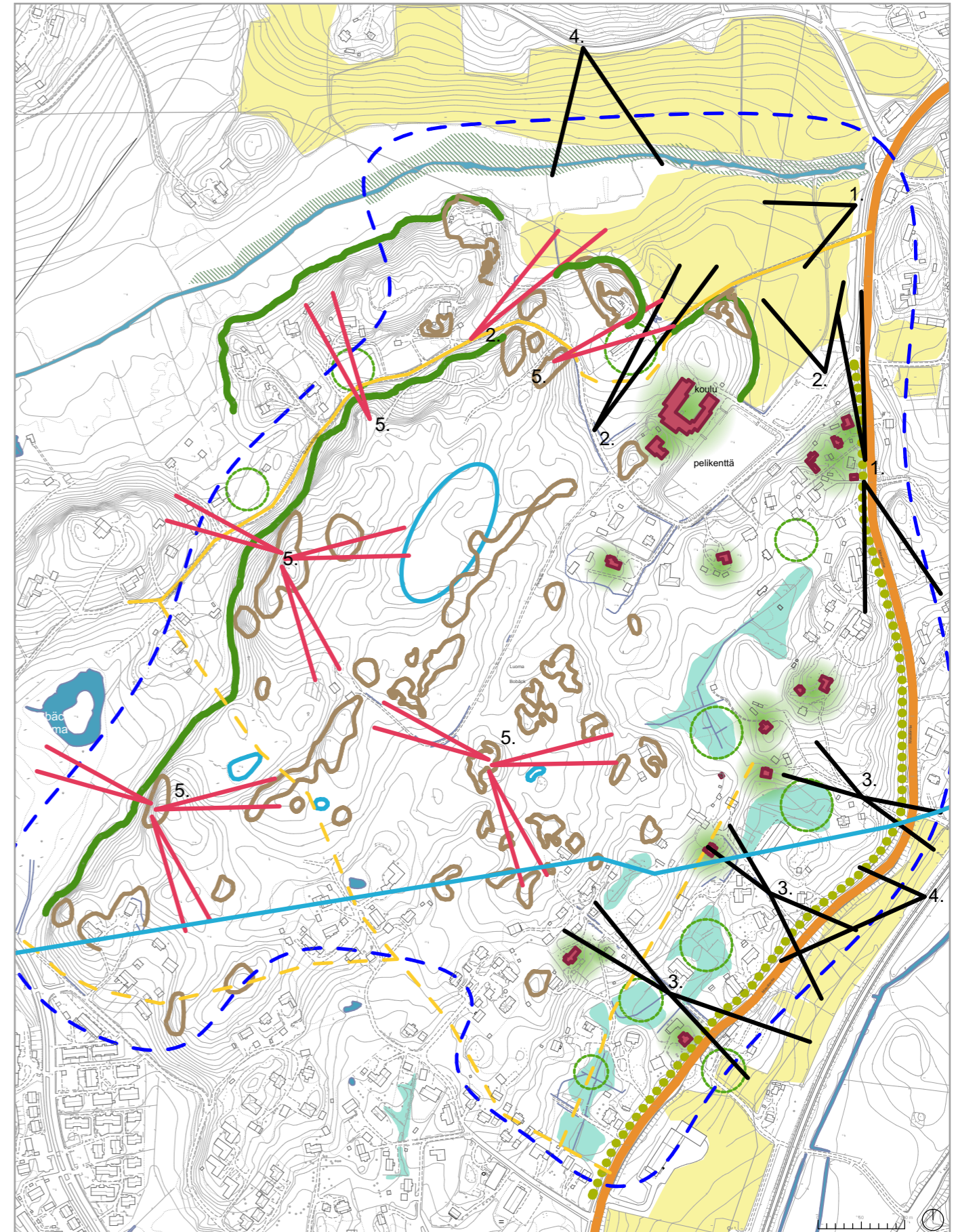
** Sijainti summittainen (lähde: peruskartat 1944, 1956, MML, Avoimet aineistot.)

Rakennetun kulttuuriympäristön arvot ja merkittävät näkymät

- Rakennus-, tai kulttuurihistoriallisesti ja/tai maisemallisesti arvokas rakennus, sekä sen lähiympäristön muodostama kokonaisuus.
- Kulttuurimaiseman kannalta merkittävät näkymäkokonaisuudet:
  1. Kuninkaantien näkymät, näkymät avoimeen peltomaisemaan.
  2. Pitkät näkymäakselit alueelta avoimeen peltomaisemaan.
  3. Pitkät katunäkymät alueen sisällä.
  4. Näkyminen kaukomaisemassa
  5. Kehitettävä näkymä, korkeilta paikoilta avautuvat kapeat näkymälinjat alueen sisällä ja maisemaan.
- Maisemallisesti ja historiallisesti merkittävä tie, Suuri Rantatie.
- Maisemallisesti ja historiallisesti merkittävä tie, polku tai aiemmin paikalla sijainnut yhteys (katkoviivalla).
- Parenteesialueen raja. Porkkalan vuokra-alue oli Neuvostoliiton käytössä 1944-1956.
- Selvitysalueen raja

Lähteet:

Maastokäynnit maaliskuuhuhtikuun 2023.
Pohjakartta, Kirkkonummen kunta 2023.
Ilmakuva (2022) ja historialliset ilmakuvat, MML, avoimet aineistot.
Kuninkaankartasto 1776, Kirkkonummen karttapalvelu, 2023.
Senaatin kartasto 1870, Kirkkonummen karttapalvelu, 2023.

Kuva 111. Maiseman ja rakennetun kulttuuriympäristön arvot -kartta selvitysalueelta.

3.6 SUOSITUKSET JATKOSUUNNITTELUA VARTEN

Tässä selvityksessä on kartoitettu alueen ominaispiirteitä ja arvoja, jotta niitä voidaan vaalia alueen tulevassa kehittämisessä.

Alueiden ominaispiirteiden ja luonteen perusteella selvitysalue on jaettu neljään osa-alueeseen, jolle kullekin annetaan omat suosituksensa jatkosuunnittelun kannalta. Suosituksia pohdittaessa on arvioitu mahdollisen täydennysrakentamisen ja maankäytön vaikutusta alueiden ominaispiirteisiin ja arvoihin sekä annettu suosituksia rakennusten suojelua asemakaavassa koskien.

Huvila-/palstatilavyöhykkeet

Huvila- ja palstatilavyöhykkeiden rakennukset eivät muodosta selkeitä yhtenäisiä tietyn aikakauden kokonaisuuksia, sillä alueen rakennuskanta muodostuu eri-ikäisistä ja tyyppisistä rakennuksista, joskin esimerkiksi huviloiden sijoittumisessa on havaittavissa tietynlaista yhtenäisyyttä maastonmuotoihin ja tiestöön nähden. Alueella on kuitenkin useita kulttuurihistoriallisesti arvokkaita yksittäisiä rakennuksia ja pihapiireihin liittyviä rakennuksia. Harvojen arvohuviloiden tai palstatilojen rakennusten välille muodostuu enää nykytilanteessa näkymiä lisärakentamisen ja kasvillisuuden ansiosta, mutta ne näkymät, jotka ovat jäljellä suositellaan säilyttämään kehitettäväksi. Masalantieltä poikkeavien pihakatujen katukuva on vaihtelevuudessaan mielenkiintoinen. Pihatiet rajautuvat vaihdellen pienipiirteisiin piharakennuksiin tai aitoihin sekä suuripiirteisempään metsänreunaan tai avoimiin niittyihin.

Aluetta voidaan täydennysrakentaa harkitusti. Rakennusten mitta-kaavan ja kerroskorkeuden tulisi olla sama, kuin olemassa olevien rakennusten, niin etteivät vanhat ja arvokkaat rakennukset jää uuden rakennuskannan varjoon. Alueelle suositellaan vain pientalorakentamista. Pientalojen tukitoimintoja suositellaan eriteltäväksi asuinrakennuksen rakennusmassasta erillisiin piha- tai talusrakennuksiin. Rakentamisen tulisi mukautua arvorakennusten ominaispiirteisiin esimerkiksi massottelun, materiaalien ja värityksen puolesta.

Asemakaavassa suositellaan suojeltavaksi sr- tai /S -merkinnällä rakennuksia, joilla on todettu arvoja tässä selvityksessä sekä inventointikorttit-liitteessä.

Huviloiden pihojen ympäristön puutarhataiteelliset elementit ja rakenteet, kuten vanhat muurit, portaat ja puutarharakennukset sekä puusto suositellaan säilytettäväksi osana kulttuurihistoriallisesti arvokasta ympäristöä. Myös pihakatujen reunan puusto, erityisesti kookkaat männyt, kuuset, koivut ja jalopuut tulisi

säilyttää. Masalantiehen rajautuvien tonttien ja Masalantien välille suositellaan jätettävän vähintään 20 metrin levyinen puustoinen suojavyöhyke.

Piha-alueet tulisi suunnitella puistomaisiksi ja puustoa säilyttää mahdollisimman paljon. Pihoilla suositellaan käytettävän alueelle tyypillistä perinteistä puutarhakasvillisuutta vieraslajeja välttämällä. Rakentamisen sijoittamisessa suhteessa katuun suositellaan noudattavan samaa linjaa jo olevan rakennuskannan kanssa.

Huvila- ja pientaloalueen ympäristössä on jäljellä pienempiä avoimia niittyjä, jotka ovat jäänteitä vanhoista viljelyalueista. Näillä alueilla on 1900-luvun puolivälissä harjoitettu puutarhaviljelyä ja huviloiden kesäasukkaat ovat käyttäneet niitä oleskelualueina. Avoimet alueet sijaitsevat maaston matalammissa kohdissa ja niihin kertyy myös ympäröivien alueiden hulevesiä. Alueet suositellaan säilytettävän pääosin avoimina ja osana alueen virkistys- ja viherympäristöä. Vesiuomat ja kosteimmat alueet tulisi huomioida alueen jatkosuunnittelussa jättäen ne rakennettujen alueiden ulkopuolelle.

Peltoalue

Bobäck bäckenin puron ja Tassumäen selänteen välissä oleva Masalantien länsipuolelle jäävä peltoalue on ollut viljelykäytössä ja avoimena 1700-luvulta lähtien. Keskeisin peltoaukea suositellaan säilytettävän jatkossakin avoimena peltona tai maisemaniittynä. Pellon reunavyöhykkeet tulisi säilyttää eheänä, jotta kaukomaiseman siluetti säilyy yhtenäisenä. Tämä tarkoittaa tarpeeksi leveää yhtenäistä puustoista kaistaletta pellonreunassa.

Jos pellon reunapuustoa menetetään tai pellon reunaan rakennetaan, tulisi kookkaista taimista istuttaa uusi paikalliseen luonnonympäristöön sopiva monikerroksellinen ja -lajinen reunavyöhyke hyvissä ajoin ennen rakennusprosessia tai viimeistään sen aikana. Jos pellon reunavyöhykkeelle sijoitetaan uutta rakentamista, tulisi se suunnitella perinteistä rakentamistapaa noudattaen ja niin, ettei rakennusten korkeus, materiaalit tai mitoitus heikennä kulttuurimaiseman arvoja. Selvitysalueella koulun luoteispuoleisen kallioselänteen reunan puusto on kaadettu, jolloin avoimen maisematilan reunavyöhyke on menetetty. Alueen jatkokehityksessä avoimen tilan reunaan olisi hyvä istuttaa uutta puustoa.

Bobäck bäckenin rannan kasvillisuusvyöhyke on hyvä säilyttää, sillä se toimii ekologisena käytävänä ja puhdistaa vesistöön valuvia

hulevesiä. Ojan varren liiallista rehevöitymistä ja pusikoitumista voidaan kuitenkin tarvittaessa hillittää maisemanhoidollisilla toimenpiteillä, kuten niitoilla ja puuntaimien sekä aluskasvillisuuden poistolla.

Tassumäki/rakentamaton metsä

Tassumäen kallioiselle selänteelle voidaan sijoittaa rakentamista, kunhan se tehdään alueen luonnonympäristöä ja kulttuurimaisemaa kunnioittaen. Rakentamisen tulee olla mittakaavaltaan maltillista ja sen tulee koostua pääosin 1-2-kerroksisesta omakoti-, pari- tai rivitalorakentamisesta. Avokallioalueet ja kosteikot tulisi jättää rakentamisen ulkopuolelle. Rakentaminen tulisi suunnitella siten, että mahdollisimman paljon olemassa olevaa puustoa ja luontoa voidaan säilyttää. Erityisesti selänteen lakialueilla, teiden vieruksilla ja avointen alueiden reunoilla puusto tulisi säilyttää.

Koulun ympäristö

Koulun ympäristöön sijoittuvat maiseman arvojen kannalta merkittävien näkymien ominaispiirteet tulisi säilyttää. Peltonäkymien tulisi säilyä avoimina ja metsäreunojen yhtenäisinä perinteistä rakennustapaa noudattaen. Historiallisilla reiteillä, kuten Masalantiellä tiemaiseman hoitoon tulisi kiinnittää erityistä huomiota, eikä uutta rakentamista tulisi sijoittaa liian lähelle tien reunaa. Selvitysalueen näkyminen kaukomaisemassa tulisi huomioida aluetta kehitettäessä niin, ettei uusi rakentaminen erotu liikaa ja heikennä perinteisen kulttuurimaiseman arvoja. Paikallisten maamerkkien, kuten koulun olisi hyvä näkyä Masalantielle.

Maisemallisia arvoja lukuun ottamatta koulun ympäristöä voidaan täydentää olemassa oleva rakennuskanta ja sen mittakaava, materiaalit ja väritys huomioiden.

4 YHTEENVETO

4.1 RAKENNETUN YMPÄRISTÖN OMINAISPIIRTEET JA ARVOT

Tassumäen alueelle on tyypillistä maastoon hajautunut ja kerroksellinen rakennuskanta. Selvitysalueella ei ole tunnistettavissa erityisen yhtenäisenä säilyneitä, samalla aikakaudella rakentuneita asuinalueita tai kokonaisuuksia, joskin esimerkiksi huviloiden sijoittumisessa on havaittavissa tietynlaista yhtenäisyyttä maastonmuotoihin ja tiestöön nähden. Selvitysalueella sijaitsee useita rakennuksia eri aikakausilta ja myös useita erilaisia rakennustyypejä (asuinrakennuksia, vapaa-ajan rakennuksia, koulurakennus, jne). Selvitysalueella on useita arvokkaita rakennetun ympäristön kohteita sekä kulttuurimaiseman arvoja, kuten arvokkaita näkymiä ja avoimia alueita.

Selvityksessä inventoiduista kohteista yhteensä kolmellatoista todettiin olevan kulttuurihistoriallista tai maisemallista arvoa. Nämä kolmetoista arvoineen ovat:

1. Bobäck folkskola, kulttuurihistoriallinen, maisemallinen
2. Ljusdala, kulttuurihistoriallinen ja maisemallinen
3. Rönnkulla, kulttuurihistoriallinen ja maisemallinen
4. Bergkulla, maisemallinen
5. Grönbacka, kulttuurihistoriallinen ja maisemallinen
6. Hellebo, kulttuurihistoriallinen, maisemallinen
7. Fagerkulla, maisemallinen
9. Tallåsa, kulttuurihistoriallinen ja maisemallinen
10. Sommarbo, rakennushistoriallinen, maisemallinen
11. Johnses, kulttuurihistoriallinen ja maisemallinen
12. Sommarhem, kulttuuri- ja rakennushistoriallinen, maisemallinen
14. Granboda, kulttuurihistoriallinen, maisemallinen
15. Vilhelmsberg, kulttuurihistoriallinen, maisemallinen

Tarkemmat kuvaukset löytyvät inventointikortit-liitteestä.

4.2 MAISEMAN OMINAISPIIRTEET JA ARVOT

Tassumäen maiseman arvoja ovat ne ympäristön ja kulttuurimaiseman ominaispiirteet, jotka maisemaa rikastuttaen tukevat luonnon monimuotoisuutta ja kertovat paikallisesta historiasta. Yhtenäiset

avoimena vuosisatoja olleet peltoalueet sekä pienipiirteiset avoimet alueet ja niityt alueen sisällä luovat maisematilallista vaihtelua.

Maiseman siluetin kannalta merkittävää kasvillisuutta ovat peltoja rajaavat metsänreunat sekä lakialueiden puusto. Muita merkittäviä kasvillisuusalueita ovat teiden reunapuusto ja historiallisten arvorakennusten puistomaiset puutarhat. Elinympäristöltään herkkiä kasvillisuusalueita selvitysalueella ovat Bobäck bäckenin puron ja pellon välinen kasvillisuusvyöhyke, avokalliot ja kosteikot.

Historiallista kerroksellisuutta alueella luovat nykyinen Masalantie, joka on osa historiallista Suurta Rantatietä sekä muut paikallaan vuosisatoja kulkeneet yhteydet, kuten Gränsnäsintie. Paikallisista elinkeinoista muistuttavat vanhat puutarhaviiljelyyn liittyneet rakenteet, kuten kasvihuoneet ja pienet niityt huviloiden yhteydessä. Alueen halki on myös kulkenut Neuvostoliiton vuokra-alueena toimineen Porkkalan (parenteesialue) alueen raja, joka näkyi maastossa aina 1990-luvulle saakka.

5 LÄHTEET

Kirjallisuus

- ◆ Backman, Sigbritt 1991. Kirkkonummen rakennuskulttuuri ja kulttuurimaisema. Kirkkonummen kunta. Kirkkonummi.
- ◆ Brander, Uno, et al. 1931. Suomen Maatilat: Tietokirja Maamme Keskikokoisista Ja Suurista Maatiloista. 1 Osa, Uudenmaan Lääni. WSOY. Porvoo.
- ◆ Brenner, Hans et.al. 2006. Luoma - kylä Kirkkonummella. Luoman kyläyhdistys ry. Tammisaari.
- ◆ Liljelund, Victor 1930. Trädgårdsodlingen i Kyrkslätt. Artikkelijulkaisussa: Jansson, A. Kyrkslätt förr och nu. Kyrkslätt hembygdsförening, 1930. Helsingfors.
- ◆ Nummelin, Markku 2008. Rantarata. Kustantaja Laaksonen. Helsinki.
- ◆ Salminen, Tapio 1993. Suuri Rantatie: Stora Strandvägen. Tielaitos ja Painatuskeskus Oy. Helsinki.
- ◆ Silvast, Pekka 1991. Porkkala 1944–1956: Neuvostoliiton Merisotilaallinen Tutkikohta: Tutkimusraportti. Sotamuseo. Helsinki.
- ◆ Kuusisto, Elina et. al. 2016. Missä maat on mainioimmat - Uudenmaan kulttuuriympäristöt. Uudenmaanliiton julkaisu. Helsinki.

Selvitykset

- ◆ Koivisto, Satu 2012. Inventointiraportti Kirkkonummi Vitträsk. Kaava-alueen arkeologinen inventointi 17.–19. ja 23.10.2012. Museovirasto.

Digitaaliset lähteet

- ◆ Ilmatieteenlaitos, vuositilastot. <<https://ilmatieteenlaitos.fi/vuositilastot>> Haettu 12.5.2023
- ◆ Ilmatieteenlaitos, Tuuliatlas. <<http://www.tuuliatlas.fi>> Haettu 12.5.2023
- ◆ Museovirasto. Kulttuuriympäristön palveluikkuna KYPPI. Luoman historiallinen kyläpaikka. <<https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>> Haettu: 27.3.2023.
- ◆ Museovirasto. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY, Helsingin höyrylaivareittien

kesähuvila-asutus: <http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1573> Haettu: 17.5.2023

- ◆ Museovirasto. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY, Kabanovin tykkitie. <http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=3937> Haettu 9.7.2023
- ◆ Masaby ungdomsförening. Kotisivu. <https://www.masabyuf.fi/svenska/uthyrning_av_lokalen/> Haettu: 29.6.2023
- ◆ <http://www.arkkitehtitoimistolija.fi/koulut/boback-skola/>, hakupäivä 28.3.2023

Kaavat ja kaavaselostukset

- ◆ Maakuntakaava
- ◆ Kirkkonummen yleiskaava 2020

Kartat ja ilmakuvat

- ◆ Pohjakartta, Kirkkonummen kunta, 2023.
- ◆ Ilmakuva: Maanmittauslaitos MML. Avoimien aineistojen tiedostopalvelu: <<https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>> Haettu: 21.3.2023.
- ◆ Vanhat ilmakuvat: Paikkatietoikkuna: <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/>, hakupäivä 21.3.2023
- ◆ Vanhat kartat: Paikkatietoikkuna: <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/>, hakupäivä 21.3.2023; Vanhat painetut kartat: <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>, hakupäivä 20.9.2022

Valokuvat (ellei muuten mainittu)

Tengbom Oy

Maastokäynnit

27.01.2023 Laura Poutamo, Tengbom Oy
29.03.2023 Kaisa Baiardi, Tengbom Oy
21.04.2023 ja 22.6.2023 Elina Järvelä, Tengbom Oy

6 LIITTEET

Liite 1, kartta: Maisemarakenne 1:7000 (A3)

Liite 2, kartta: Maiseman ja rakennetun kulttuuriympäristön arvokartta 1:4000 (A3)

Liite 3: Kohdekohtaiset inventointikortit (A3)

TASSUMÄEN MAISEMA- JA KULTTUURIYMPÄRISTÖSELVITYS 2023

